

BEHEERSPLAN PASTORIE ONZE-LIEVE-VROUW-BOODSCHAPPAROCHIE + TUIN 2021_04_22

Pastorie en nieuwbouw - 2018.04.29 (restauratie en nieuwbouw: Gisèle Gantois – foto: GG)

BEHEERSPLAN ONROEREND ERFGOED

**Pastorie Onze-Lieve-Vrouw-Boodschapparochie
en tuin.**

**Meuzegemstraat 84
1861 Meuzegem - Meise**

Is aangeduid als beschermd stads-of dorpsgezicht: **Pastorie Onze-Lieve-Vrouw-
Boodschapparochie**

en tuin

sinds 02.06.1988

ID: 594

URI: <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/594>

is aangeduid als vastgesteld bouwkundig erfgoed: **pastorie**

sinds 14.09.2009

omvat de aanduiding als beschermd monument: **Pastorie Onze-Lieve-Vrouw-
Boodschapparochie**

sinds 02.06.1988

ID: 2328

Beschermingsdossiers:

4.01/23050/117.1

4.02/23050/103.1

4.02/23050/106.1

OB000640

Beheersplan opgemaakt door:

Gantois Gisèle,

Architect MSc in Conservation

Neerheide 21

1730 Asse Ter Heide

Opdrachtgever:

Gemeentebestuur Meise

Tramlaan 8

1861 Meise

Eigenaar:

Gemeente Meise

Datum ter goedkeuring ingediend:

Niets uit deze studie mag gekopieerd worden zonder voorafgaande toelating van de auteur

gisele.gantois@kuleuven.be

Voorpagina Figuur 1: zuidoostgevel en voortuin van de pastorie met nieuwbouw (GG)

INHOUDSTAFEL

Hoofdstuk I - Identificatie en afbakening van het beoogde gebied

Hoofdstuk II - Historische nota

II.1. Meuzegem en de parochie Onze-Lieve-Vrouw-Boodschap

- II.1.1. Situering
- II.1.2. Het ontstaan van het dorp Meuzegem
- II.1.3. Het ontstaan van de parochie Onze-Lieve-Vrouw-Boodschap

II.2. De pastorie en pastorietain

- II.2.1. Historiek
- II.2.2. Premonstratenzer pastorieën

HOOFDSTUK III. Beschrijving en inventaris van de erfgoedelementen van het onroerend goed

III.1. Algemene beschrijving/typering en ruimtelijke context

- III.1.1. Ruimtelijke context
- III.1.2. Beschrijving van de pastorie
 - III.1.2.1. Inleiding
 - III.1.2.2. ZO-gevel (huidige voorgevel)
 - III.1.2.3. ZW-gevel (zijgevel links)
 - III.1.2.4. NW-gevel (huidige achtergevel)
 - III.1.2.5. NO-gevel (zijgevel rechts)
 - III.1.2.6. Funderingen
 - III.1.2.7. Voegwerk
 - III.1.2.8. Afwerking gevels
 - III.1.2.9. Plan opbouw
 - III.1.2.10. Interieur
- III.1.3. Beschrijving van de pastorietain
- III.1.4. Opmetingsplannen

III.2. Inventaris van de erfgoedelementen

III.2.1. Bouwkundige inventaris van het exterieur van de pastorie

- Dakbedekkingen
- Dakdoorbrekingen
 - Klokkenruitertje
 - Schoorstenen (bovendaks)
- Dakstructuur + Zolder
- Regenwaterafvoer
- Gevels
 - Opgaand baksteenmetselwerk in kruisverband + voegwerken
 - Natuursteen + voegwerken
 - Afwerklagen opgaand muurwerk

- Kaleilaag
- Ankers, roosters, dievenijzers en aanverwante
- Muurankers
- Dievenijzers
- Buitenschrijnwerk
- Beglazing

III.2.2. Bouwkundige inventaris van het interieur van de pastorie

Structuurelementen

- Binnenwanden en opgaande structuren
- Vloeren en zolderingen
- Kelder
- Funderingen

Vaste interieurafwerking

Binnenschrijnwerk

Binnentrappen

Schouwmantels

III.2.3. Inventaris van de erfgoedelementen omgeving

Bestrating/Terrein

Beplanting

HOOFDSTUK IV. Beschrijving van de erfgoedwaarden van het onroerend erfgoed.

HOOFDSTUK V. Onderbouwde visie op het beheer van het onroerend erfgoed en de beheersdoelstellingen die eruit voortvloeien

HOOFDSTUK VI. Opsomming en verantwoording van de concrete richtlijnen, éénmalige en terugkerende maatregelen en werkzaamheden die nodig zijn om de beoogde doelstellingen te bereiken

- Maatregelen algemeen
- Maatregelen specifiek
- Opsomming éénmalige en terugkerende maatregelen
 - o Richtlijnen_Beheer_Onderhoud

VI.1. Pastorie

- Overzicht bouwkundige werken
- Technische installaties
- Preventie en beheer

VI.2. Pastorietuin

- Pastorietuin

HOOFDSTUK VII. Manier en tijdstip van opvolging

HOOFDSTUK VIII. Bijlagen

VIII_1. Perimeter van gebied waarvoor beheersplan wordt opgemaakt – zie figuur 2

VIII_2. Lijst van werken aan bomen en struiken waarvoor toelating nodig is

VIII_1. Historische nota

VIII_2. Ornament eindverslag

VIII_3. Rapportage toevalsvondst

HOOFDSTUK I - IDENTIFICATIE en AFBAKENING van het beoogde gebied

Aanleiding

De pastorie werd van 2007-2017 gerestaureerd en uitgebreid met een ontmoetingsruimte voor de plaatselijke gemeenschap. Regelmatig onderhoud is de beste garantie voor het behoud van dit waardevol erfgoed. De pastorietaan wordt regelmatig onderhouden door de gemeentelijke groendiensten.

Doel

Het beheersplan zal een leidraad vormen om de nodige stappen van onderhoud te zetten en dit voor de komende 24 jaar.

Identificatie van het onroerend erfgoed¹

Pastorie en tuin Onze-Lieve-Vrouw-Boodschapparrochie

Meuzegemstraat 84

1861 Meuzegem - Meise

Provincie Vlaams-Brabant

Kadastrale afdeling: MEISE 2 AFD/WOLVERTEM/

Kadastrale sectie: E

Perceel: 0137/00B000

Capakey: 23093E0137/00B000

Opp. Perceel: 2166.60 m²

Eigenaar

Gemeente Meise

Beschermingsbesluit

De pastorie van Meuzegem en tuin zijn beschermd als monument omwille van de **artistieke waarde**, in casu **de beeldbepalende waarde**.

De pastorie van Meuzegem is beschermd als monument omwille van het algemeen belang gevormd door de **historische waarde** en de **artistieke waarde**.

Het beheersplan werd opgemaakt in overleg met de gemeente Meise en Onroerend Erfgoed en heeft betrekking op de pastorie met tuin. Ook de gebruikers (Kerkfabriek van Meuzegem, gebruikers van de gelijkvloers en eigenaars van het zaaltje én de huurders van het appartement op de verdieping) werden betrokken bij de opmaak van dit beheersplan. Dit is van belang omdat zij als eersten eventuele slijtage of schade kunnen vaststellen en signaleren.

¹ <https://geo.onroenderfgoed.be/#zoom=19&lat=6614027.955128582&lon=477269.8444506258>

Figuur 2: Afbakening van het studiegebied

bron: <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/40215>

Figuur 3: Het onroerend goed in zijn context – (GG-2021.02.03)

HOOFDSTUK II - HISTORISCHE NOTA

Belangrijkste bronnen zijn:

- Gantois, G., 2007/2010. Historisch onderzoek bij het premieaanvraag dossier voor de restauratie van de pastorie. (bijlage VIII_1)
- Gerits J., 1983. *De Brabantse dorpspastorieën, Parels van 18de eeuwse plattelandsarchitectuur*, Openbaar kunstbezit in Vlaanderen 21, 148-151
- Gillisjans, M. 2011: Kroniek van het Hof te Meuzegem alias hof van Pitsenborch, *Eigen Schoon en de Brabander* 94.3, 419-440.
- Haslinghuis Janse, 2001. *Verklarend woordenboek van de westerse architectuur- en bouwhistorie*, Primavera Pers – Leiden
- Lefevre L.; Verhasselt, L. en t'Kint, J., 1987. Geschiedenis van Wolvenstem
- Ornament, 2017. Eindverslag (Bijlage VIII_2)
- Verbesselt, J. 1965: *Tussen Zenne en Dender - III*, Het parochiewezen in Brabant tot het einde van de 13e eeuw 4, Pittem.
- Vynckier G., 2012. Rapportage toevalsvondst. Leuven: Onroerend Erfgoed (Bijlage VIII_3)
- Wauters, A., 1855. Histoire des environs de Bruxelles, Deel II, Bruxelles: pp. 45-46
- Gemeentearchief Meise, nr. 1.857 073 542 pastorijen voor 1977. Map 1: Herstellingen 1939-1957.

Met dank aan J. Anne de Molina, onuitgegeven studie van Ossel

Interessant in het kader van de studie van Norbertijner pastorieën is de studie van Tom Coenegrachts, Jacqueline de Graauw, Maria Soledad Moscoso Cordero, *The parsonage of Wezemaal*, RLICC Master of Conservation of Monuments and Sites, K.U.Leuven, 2008-2009, waarbij zij voornamelijk de pastorijen bestudeerden verbonden aan de abdij van Averbode.

Een interessante kijk op de architectuur van de Lage Landen in de 16de-17de eeuw, vindt men in het boek: De Jonge, K., K. Ottenheym, eds., *Unity and Discontinuity. Architectural Relations between the Southern and Northern Low Countries 1530-1700*, (Architectura Moderna, 5), Turnhout: Brepols, 2007. ISBN 978-2-503-51366-9

Websites:

- <https://geo.onroenderfgoed.be/#zoom=19&lat=6614027.955128582&lon=477269.8444506258>
- <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/40215>

Foto's:

- Dieter Van Caneghem (DVC)
- Gisèle Gantois (GG)

II.1. Meuzegem en de parochie Onze-Lieve-Vrouw-Boodschap

II.1.1. Situering

Figuur 4: Situering van Meuzegem (Routenet Routeplanner)

II.1.2. Het ontstaan van het dorp Meuzegem

Meuzegem is een straatdorp en strekt zich vooral uit langs de weg die het dichtst bij de kerk gelegen is. Het ontstond als een wijk van Wolvertem en ligt aan een westelijke bijbeek van de Molenbeek, de Meuzegembeek (of Valbeek) en is een voorbeeld van een hofsysteem, ontstaan uit een grote vrije Frankische landbouwuitbating, waarrond zich geleidelijk kleinere eenheden ontwikkelden, maar ondergeschikt en afhankelijk van de grote boer. Op het einde van de 8ste, begin 9de eeuw werd de eerste kerk opgericht te Meuzegem om dienst te doen als "hofkerk" (eigen- of villa-kerk) voor de eigenaars van de grote hoeve, het *Hof van Moseghem*. De hofkerk lag in de nabijheid van het Hof te Meuzegem zodat de heer zich niet te ver hoefde te verplaatsen.

Het "Hofsysteem" overheerste waarbij het land werd verdeeld volgens de hoven en het daarrond liggend akkerland. Er waren zoveel heerlyckheden en cynshoven als er pachthoven waren. (De naam 'Meuzegem' komt voor het eerst voor in een oorkonde van de **abdij van Dielegem** uit **1112** onder de vorm 'MOSENGHEM'. De woordafleiding is als volgt: MUSO-INGA-HEIM, woonplaats van de lieden van MUSO. Muso is een Germaanse persoonsnaam.) In 1294² werd het huis afgekocht van het verpauperde geslacht van *Moseghem* door de ridders van de Commanderie van Pitzemburg uit Mechelen. Zodoende kregen zij het leenhof en de bijhorende verpachtingen in hun bezit.

II.1.3. Het ontstaan van de parochie Onze-Lieve-Vrouw-Boodschap³

De meeste moederparochies in Brabant werden gesticht in de periode 730-788. Ossel was oorspronkelijk de moederkerk van de Wolvertemse parochies, waaronder Meuzegem. De parochies van Wolvertem: Wolvertem-centrum, Meuzegem, Imde en Rossem waren reeds vroeg na hun stichting onafhankelijk van de moederkerk en vanaf het begin waren de verschillende parochies Meuzegem, Imde en Rossem onafhankelijke en zelfstandige kerken ten opzichte van Wolvertem-centrum en evenwaardig eraan. Later (14^e eeuw) werden de parochies Rossem en Imde bediend door respectievelijk de pastoor van Wolvertem-centrum en Meuzegem.⁴ Zij werden elk afzonderlijk aan de toenmalige abdij van Dielegem te Jette⁵ geschonken. Meuzegem het eerst, reeds in 1112. In een bevestigingsbrief van **1112**, verleend door **bisschop van Kamerijk, Odo** ter gelegenheid van nieuwe schenkingen van goederen door Onolfus van Wolvertem, wordt deze laatste uitdrukkelijk de stichter van de abdij genoemd (1095). In hetzelfde document schenkt de bisschop, op aanvraag van abt Walthelmus, de kerk van Meuzegem aan de abdij.⁶ De verschillende parochies kwamen in de loop der tijd los van Ossel onder invloed van de plaatselijke feodale heren, voornamelijk voorzaten van de heer Onulfus. Londerzeel als laatste ontstane parochie, met zelfs nog in de 12de eeuw een groot gedeelte braakliggende gronden, bleef het langst afhankelijk van Ossel, tot 1139. Bij de bevestiging van voornoemde akte door paus Eugenius, in 1148, werd ook Londerzeel losgescheurd.

² Verbesselt, 1967, 55-65 en Gillisjans 2011, 137

³ Met dank aan J. Anne de Molina, onuitgegeven studie van Ossel

⁴ Lefevre, L., Verhasselt, J., L., T Kint, J., *Geschiedenis van Wolvertem*, Affligem, 1978, p. 291-292 (gebaseerd op de decanale visitaties, bewaard in het aartsbischoffelijk archief te Mechelen) & de historische studie van architect Van Lembergen

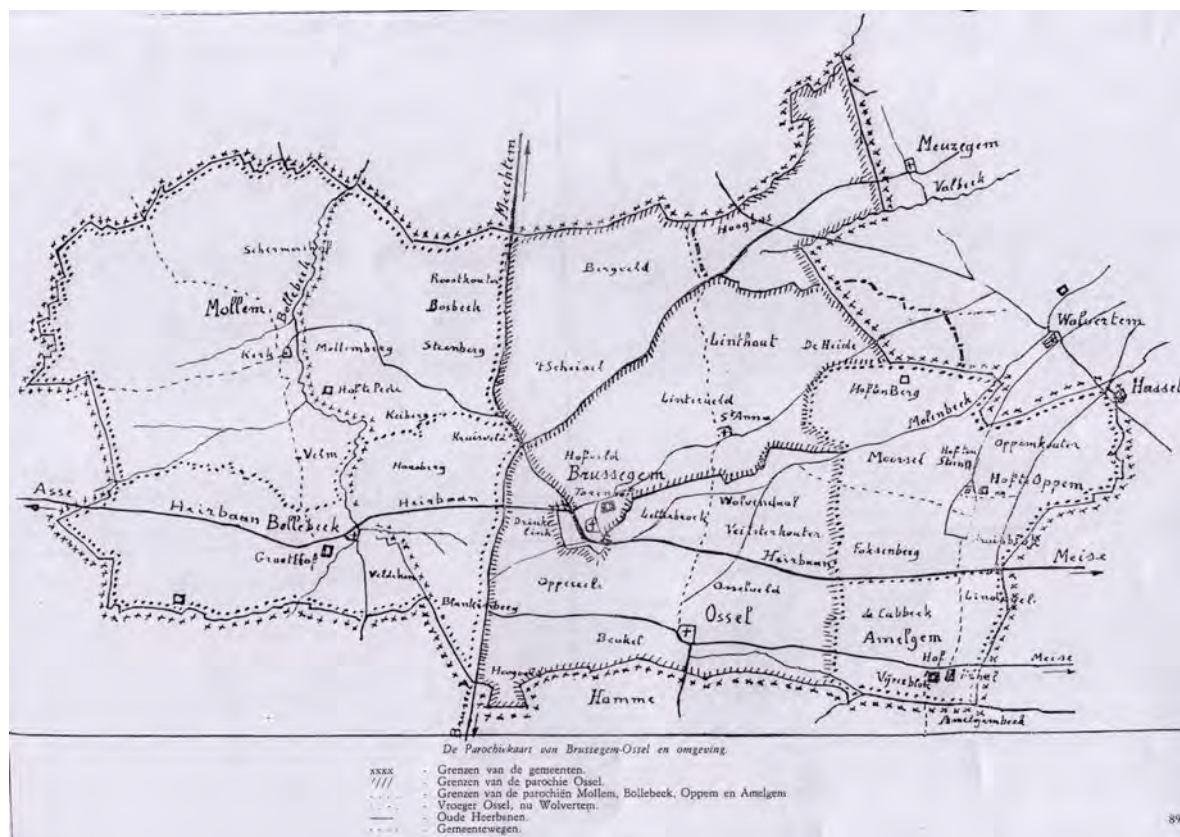
⁵ Lefevre et al. 1978, 291-292

⁶ idem

De overdracht van deze kerken aan de abdij van Dielegem had tot gevolg dat van die tijd tot aan de Franse Revolutie alle parochies van Wolvertem bediend werden door de **Witheren van Dielegem**. Zo ook zijn meerdere pastoors vanuit Dielegem afgevaardigd naar Meuzegem.

De pastoors te Wolvertem, ook Meuzegem, waren doorgaans van de voornaamste kloosterlingen van de abdij, meerdere oud-pastoors van Meuzegem en Wolvertem-centrum brachten het later tot de waardigheid van prelaat in hun abdij.

Dit kan tevens de verantwoording zijn waarom deze toch wel kleine parochie over een zo grote en voorname pastorij beschikte waar regelmatig andere monniken verbleven, dit kan het grote aantal kamers op de verdieping verklaren.

Figuur 5: De parochies Brussegem, Ossel, Mollem, Bollebeek, Oppem en Amelgem. Bron: Verbesselt, J. 1965: *Tussen Zenne en Dender - III*, Het parochiewezen in Brabant tot het einde van de 13e eeuw 4, Pittem. p.89

De parochiegrenzen van Meuzegem kwamen tot eind 19de eeuw tot onder de kerktoeren. Al de rest was Ossel. Deze rechte grens en lange inham dwars door alles heen toont hoe Londerzeel met Ossel was verbonden, ook **Meuzegem** dient dus onder de afhankelijkheden van Ossel gerekend te worden. Indien Meuzegem oorspronkelijk een afhankelijkheid was van Ossel, dan moet ook **Rossem**, dat pas later ontstond, hieronder begrepen worden.

A. Wauters⁷ stelt dat Wolvertem, **Meuzegem**, Imde en **Rossem** van Ossel werden afgescheiden onder invloed van de plaatselijke feodale heren, die de diocesane overheid in de 12de eeuw er toe zouden hebben aangezet om deze vier kerken samen aan de **abdij van Dielegem** te schenken. Dit

⁷ Wauters, 1855, 45-46

wordt bevestigd door het feit dat deze vier kerken samen tot het personaat⁸ van Onulfus van Wolvertem hebben behoord.

Een ander argument ten voordele van voornoemde stelling volgt uit de vaststelling dat, in tegenstelling tot **Meise**, het later zo voorname Wolvertem geen enkel appendicum heeft gehad. Het staat vast dat **Meuzegem**, Imde en **Rossem** net zoals Oppem, Amelgem of Nieuwenrode afhankelijkheden waren van **Meise**. In eerste instantie zou men veronderstellen dat de sinds eeuwen op het grondgebied van de schepensbank en de huidige gemeente Wolvertem gelegen gehuchten **Meuzegem**, Imde, **Rossem** en Westrode ook op parochiaal gebied onder de hoofdkerk van Wolvertem ressorteerden. Dit is echter nooit het geval geweest. **Meuzegem**, Imde en **Rossem** waren steeds zelfstandige parochies onafhankelijk van de parochie Wolvertem en droegen officieel de titel “**ecclesia de Meuseghem**, **ecclesia de Immethea**, **ecclesia de Rochem**”.

Elk van de parochies vormde een lange smalle strook land met de kerk in de zuidhoek en het overgrote deel van het land in het noorden.

II. 2. De pastorie en pastorietaan

II.2.1. Historiek

*Voor wat betreft de historiek verwijzen wij naar de uitgebreide studie gevoegd bij de subsidieaanvragen van 2007 (exterieur) en 2010 (interieur). Wij herhalen hier de onderdelen van de studie die belangrijk zijn om de visie op het beheer van de pastorie te verantwoorden. Er werden namelijk heel wat bouwsporen ontdekt die mee deze historische studie ondersteunen. **Het zal belangrijk zijn bij het verdere beheer van de pastorie deze bouwsporen zorgvuldig te bewaren.***

Er is reeds in **1537** sprake van een pastorie in Meuzegem. Er staat namelijk in de notules dat ze rond die tijd afbrandde. De pastorie wordt een tweede maal door brand vernield, waarschijnlijk tijdens de godsdienstoorlogen (± 1580 – 1600).

De eerste brand werd per ongeluk veroorzaakt door werklieden, ingevolge welke werken is niet gekend. Volgens de kronieken kort na de brand werd het gebouw spoedig weer opgetrokken en bemeubeld door **pastoor van Caudenberghe**. Dit gebeurt vóór **1574** want dan is de pastoor in kwestie reeds prelaat van de toenmalige abdij van Dielegem geworden.

Weinig jaren later is opnieuw brand oorzaak van verwoesting. Ditmaal tengevolge van de revolutie in de 16^e eeuw. De toenmalige **pastoor Van Wassenhove** was niet in de mogelijkheid de pastorij snel weer op te bouwen, daarom nam hij zijn intrek in de kerk.

Het zal zijn opvolger zijn, **pastoor Booms**, die in **1609** het gebouw laat her(op?)bouwen. Deze pastoor moet over voldoende fondsen beschikt hebben want in een verslag schrijft de deken dat er geen rente op het huis was blijven staan. De waarde werd destijds op 300 gulden geschat.

In het jaarverslag (1683) van de parochie wordt vermeld dat het gebouw oud geworden was maar nog in goede staat verkeerde.⁹ De aanwezigheid van een omliggende tuin is eveneens vermeld.

⁸ Personaat: een onafhankelijke parochie met een eigen kerkbeheer.

Vijftig jaar later vermeldt het verslag van **1733** dat de pastorijs werd afgebroken om plaats te maken voor een nieuw gebouw. Eerder dan om een totale afbraak gaat het hier wellicht om een zeer grondige verbouwing met behoud van de hoofd draagstructuur. Er werd waarschijnlijk gebruik gemaakt van de oude gevels, kelders en houten structuur van het gebouw en dak uit **1609**. Het gebouw is vandaag een samenvoeging van classicistische en ‘traditionele’ stijlelementen, gedateerd **1733** in gevelstenen. Het betreft een éénlaags dubbelhuis van 5 traveeën waarop een zadeldak met klokruitertje. In de voorgevel een driehoekig fronton waarin een dakvenster dat in de huidige vorm werd toegevoegd, vermoedelijk ook in 1733. Heel wat bouwsporen doen vermoeden dat de pastorijs herhaaldelijk is verbouwd met in de 18de eeuw (**1733**) een grondige “modernisering”, en vermoedelijk een tweede minder drastische verbouwing in de 19de eeuw (**1866**).

De voordeur, afgaande op haar omlijsting en het bovenlicht met interessante waaier, lijken achttiende-eeuws maar de bepleisterde papen steentjes met imitatie van kalkzandsteen kunnen ook wijzen op een 19de eeuwse verbouwing. Deze steentjes werden op verschillende plaatsen, ter hoogte van de verbouwingen teruggevonden. (o.a. in de stookplaatsen)

Wanneer de kruismonelen precies zijn verwijderd en de vensterbanken verlaagd is niet duidelijk. Dit kan tot de verbouwingcampagne van **1733** behoren daar op dat moment ook een herschikking van de ramen is gebeurd samen met de classicistische verdeling van de gevel met banden in pleisterwerk. Het zou zeker niet de eerste keer zijn dat men reeds in de 18e eeuw kruismonelen verwijdert en vensterbanken verlaagd. Er werden, vermoedelijk in een latere periode (19de eeuw), blauwe hardstenen vensterbanken geplaatst (er zijn evenwel geen sporen van een verbouwing ter hoogte van de plint.) Het raamwerk is aangepast en gaat samen met de huidige luiken. In de kalkzandstenen omkadering van de verbouwde vensteropeningen zijn de duimen of de restanten van vorige luiken nog aanwezig.

De bouwwijze met het kenmerkende baksteen-steen metselwerk, vormt zich langzaam aan in de 15de eeuw en is volledig gevormd omstreeks 1500. Zij wordt in de Lage Landen, in eigentijdse bronnen, de “manière van Brabant” genoemd, wat vermoedelijk verwijst naar de “nationaliteit” van de bekendste bouwmeestersfamilie of –consortium van de tijd: de Keldermansen uit het hertogdom Brabant (Rombout II Keldermans is “meester werckman vanden keyser” = architect van Karel V).

Deze bouwwijze is *de rigueur* voor de Bourgondisch-Habsburgse hofadel (kastelen en stadspaleizen) vanaf dat moment. In de meeste handboeken vindt men deze prestigieuze (en dure) bouwwijze met baksteen en natuursteen terug als “**traditioneel**” (al was ze dat op dat moment nog zeker niet, misschien twee eeuwen later wel) of “**Renaissance**” (een etiket dat men beter spaarzaam gebruikt voor de op het Antieke geïnspireerde architectuur). Het label “Vlaamse renaissance-stijl” kan dus beter niet gebruikt worden voor de eerste gebouwen in baksteen-steen architectuur.¹⁰

De oude kern van dit gebouw kan best reeds uit **1609** - datum waarop er in de archieven sprake is van de (wederop)bouw na brand - dateren, maar evengoed uit de 16e eeuw, dus van vóór de (herop)bouw in **1609**.

⁹ ibidem

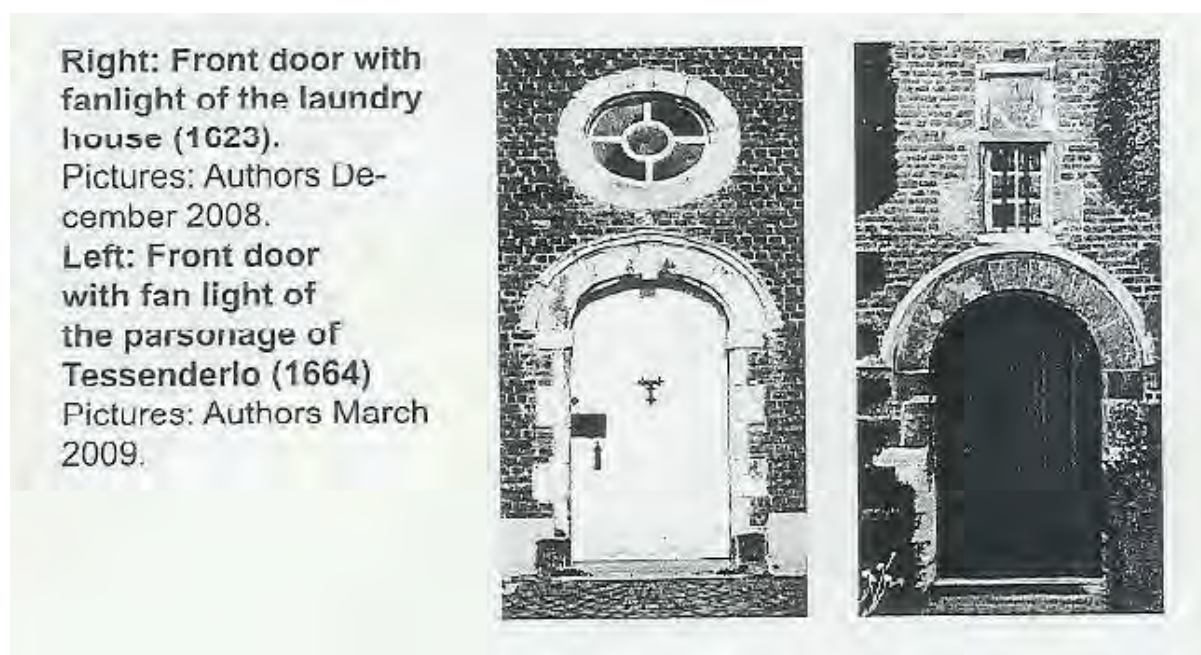
¹⁰ Een interessante kijk op de architectuur van de Lage Landen in de 16de-17de eeuw, vindt men in het boek: De Jonge, K., K. Ottenheym, eds., *Unity and Discontinuity. Architectural Relations between the Southern and Northern Low Countries 1530-1700*, (Architectura Moderna, 5), Turnhout: Brepols, 2007. ISBN 978-2-503-51366-9

zoals de oudste delen van het hof van Margareta van Oostenrijk in Mechelen (nu justitiepaleis) of van het Arenbergkasteel in Leuven waarvan de Z-vleugel reeds voltooid was vóór 1519, volgens sommige documenten).¹¹

We hebben echter tijdens de restauratiewerken geen brandsporen ontdekt, zodat we de benedengrens voorlopig op **1609** leggen. Het is in elk geval een prestigieuze manier van bouwen, die evengoed voor een adellijke woonst wordt gebruikt (die krijgt meestal wel als extra statussymbool torens mee). Deze bouwwijze is hier dus zeker in een vroeg stadium van zijn ontwikkeling te verantwoorden, gezien de bijzondere status van de bewoners.

Wat de achterdeur betreft (rondboogopening), deze past bij de vroege zeventiende eeuw (**1609**) (zie fig. 6 en fig. 7), zoals ook de versierde ankers op de gelijkvloerse verdieping en de hoekkettingen, later verbouwd tot lisenen. Het bovenlicht boven deze deur met waaier hoort waarschijnlijk bij de modernisering van de 18de eeuw. (**1733**) De symmetrie (deur in het midden – symmetrisch grondplan: gang in het midden) wijst eerder naar een zeventiende-eeuwse datering (**1609**) dan naar een vroegere, maar aangezien de binnenmuren niet staan ingebonden in de gevels is ook hier de exacte chronologie van de opeenvolgende bouwfases niet duidelijk.

Het is trouwens opmerkelijk dat het hoofdschema van het grondplan werkelijk perfect symmetrisch is opgebouwd, zowel wat voor- en achtergevel betreft als voor wat de deuropeningen in de zijgevels betreft. De aslijnen vormen een perfect kruis. Dit schema wordt niet gevolgd door de dwarse binnenmuren.

Figuur 6: Afbeeldingen van andere 17de eeuwse voordeuren met bovenlicht.¹²

¹¹ Deze bevindingen zijn ontstaan in gesprekken met Prof. K. De Jonge, RLICC-KULeuven

¹² uit Tom Coenegrachts, Jacqueline de Grauw, Maria Soledad Moscoso Cordero, *The parsonage of Wezemaal*, RLICC Master of Conservation of Monuments and Sites, K.U.Leuven, 2008-2009, p. 100

Figuur 7: Afbeelding 'achterdeur met bovenlicht' vóór restauratie (2006)

We onthouden uit de geschreven bronnen 3 belangrijke data: **1609, 1733 en 1866**. Het bouwhistorisch verslag gevoegd bij de subsidieaanvragen uit 2007 en 2010 geeft verdere aanwijzingen in verband met aanpassingen in de gevels, zo onder meer het opbouwen van de puntgevels samen met een vermoedelijke wijziging van de dakvorm van schilddak naar een zadeldak, het verbouwen van de vensteropeningen en de planopbouw binnenvindeling. Het interieur zelf met de binnendecoraties komt meer gedetailleerd aan bod in het verslag van Ornament dat in bijlage VIII_2 wordt bijgevoegd.

De pastorie werd beschermd als monument bij **MB van 02.06.1988**.

De pastorie en de pastorietaun werden op dezelfde datum ook beschermd als dorpsgezicht.

Figuur 8¹³: de pastorij in 1978. (ZO-gevel of voorgevel met tuin)

II.2.2. Pastoors

Op enkele uitzonderingen na waren alle pastoors Norbertijnen, uitgezonden door de abdij van Dielegem en dit tot de Franse Revolutie. Vanaf de middeleeuwen was de abt van Dielegem de beschermheer van de vier kerken van Wolvertem. (Wolvertem-centrum, Meuzegem, Imde en Rossem). Dit toont de verbondenheid van de pastorie van Meuzegem met de abdij en de bijzondere functie die het gebouw had naast die van pastorie en verklaart de uitzonderlijke status van dit gebouw in deze kleine parochie. Eén van de hoofddoeleinden van de orde van Sint-Norbertus was de parochiedienst in de landelijke streken helpen verzekeren^{14, 15}.

Vanaf **Karel V** (1500-1558) werd door de Heilige Stoel het voorrecht geschonken aan de vorsten der Nederlanden de abten te benoemen. Verschillende pastoors van Wolvertem-centrum en Meuzegem werden met die waardigheid bekleed.

Het concordaat van Napoleon maakte een einde aan deze bijzondere band. De wet van 1 september 1797 hief alle kloosters, abdijen en kapittels op, in de negen departementen.

¹³ LEFEVRE, L., J. VERHASSELT, L., J. 'T KINT, *Geschiedenis van Wolvertem*, Affligem, 1978, p. 289

¹⁴ ibidem

¹⁵ Meuzegem (Meuseghem, Meusegem, Mueseghem, O.L.Vrouw Boodschap, Huwelijken 1632 – 1745, register nr.12 f° 69 v° t.M. 80 v°. Bewerking Medard Moerenhout – Gens Flandria. Meuzegem-Reg-12_H-1632-1745.pdf(123 pagina's) Medard.moerenhout@telenet.be

Aan de hand van de volgende bewoners wordt de bouwgeschiedenis van de pastorie mee geschetst (voor een volledig overzicht van de pastoors zie de historische nota in bijlage VIII_1 gestaafd door bestaand kaartmateriaal).

16^e eeuw

- 1526 – 1531: Joannes de Tuegele (Fig. 9)

Hij was tevens beheerder van de goederen van de **familie de Merode**, heren van Wolvertem. Hij werd in **1537** de 36^e abt van de abdij van Dielegem. Rond die tijd brandde de pastorijs af. De jongste zoon van Jan III van Merode (1496-1551), heer van Westerlo etc. en kamerheer van **Karel V**, was Richard van Merode. Aan zijn zoon Hendrik van Merode, heer van Imde, stond Filips II, koning van Spanje, (enige zoon van Karel V, 1527-1598) een deel van zijn heerlijke rechten over Wolvertem-centrum, Rossem en Meuzegem af in 1560. Wij vermelden reeds dat de bouwwijze met het kenmerkende baksteen-steen metselwerk, zich langzaam vormde in de 15de eeuw. Deze bouwwijze is volledig gevormd omstreeks 1500. Zij wordt in de Lage Landen, in eigentijdse bronnen, de “manière van Brabant” genoemd, wat vermoedelijk verwijst naar de “nationaliteit” van de bekendste bouwmeestersfamilie of –consortium van de tijd: de Keldermansen uit het hertogdom Brabant (Rombout II Keldermans is “meester werckman vanden keyser” = architect van **Karel V**).

Figuur 9: Afbeelding van Abt de Tuegele¹⁶

¹⁶ Lefevre, L., J. Verhasselt, L., J. 'T Kint, *Geschiedenis van Wolvertem*, Affligem, 1978, p. 348

- 1559 – 1565: Livinus van Coudenberghe (van Cauwenberghe)

Hij werd geboren te Brussel uit een patriciërsfamilie op de Koudenberg, overleed op 2 augustus 1603 en is in het koor van de abdijkerk begraven. Hij liet de pastorie heropbouwen. Vermits hij in **1574** de 39^e abt van de abdij van Dielegem wordt, dateert de wederopbouw van vóór 1574.

17^e eeuw

- 1590 – 1601: Joannes Wassenhoven (Jan Van Wassenhove, volgens andere geschriften)
Provisor van Dielegem, daarna pastoor van Meuzegem. Hij wordt meermaals aangehaald in geschriften. In het verslag van de deken van 1596 staat te lezen: ‘ Hij woonde in de kerk, zonder meid, omdat zijn **pastorie vernield** was (door brand tijdens de revolutie van de 16^e eeuw). In het verslag van het kerkbezoek van de deken in 1598 lezen we ‘ op bevel van E.H. Dekan moet de pastoor binnen de veertien dagen de kerkvensters dichtmaken, ofwel ze van ruiten voorzien, ‘ zoniet mocht er in de kerk geen dienst meer gedaan worden.
- 1604 – 1616: Johannes Booms
Hij liet de pastorie **herbouwen** in **1609**. De toenmalige deken schrijft dat er helemaal geen rente op het huis was blijven staan. Het gebouw wordt geschat op 300 gulden.
- 1682 – 1689: Henricus Huys
Studeerde theologie te Leuven en werd leraar in filosofie en theologie. Hij werd de 46^e abt van de abdij van Dielegem. Later werd hij benoemd tot eerste afgevaardigde van de Clerus bij de Staten van Brabant. In **1683** wordt vermeld dat **het gebouw van 1609 oud geworden was maar nog in goede toestand verkeerde, er was ook sprake van een tuin er omheen.**

“ **Het 4de Caertblath der Abdye Goeden ten deele getrocken uit de figuratie Caerte van Bruysegem, als andere gelegen onder Wolverthem en onder Meuseghem** “

Caertboech Abdij van Grimbergen (Fig. 10)

Opgesteld door landmeter Jan Van Acolijën (Merchtem) in **1699**.

Het kaartblad werd geleverd met het noorden naar beneden gericht. We zien duidelijk de kerk en de Meusegembeek ten opzichte waarvan we ons kunnen oriënteren om ook de pastorie te situeren.

De kaart van Jan Van Acolijën (1699) toont de opstelling van de pastorie (met klokrutertje?) met twee andere gebouwen aan de straatkant waarvan één haaks tov de pastorie en één evenwijdig aan de pastorie. Het is een rechthoekig gebouw. (reeds een dubbelhuis?)

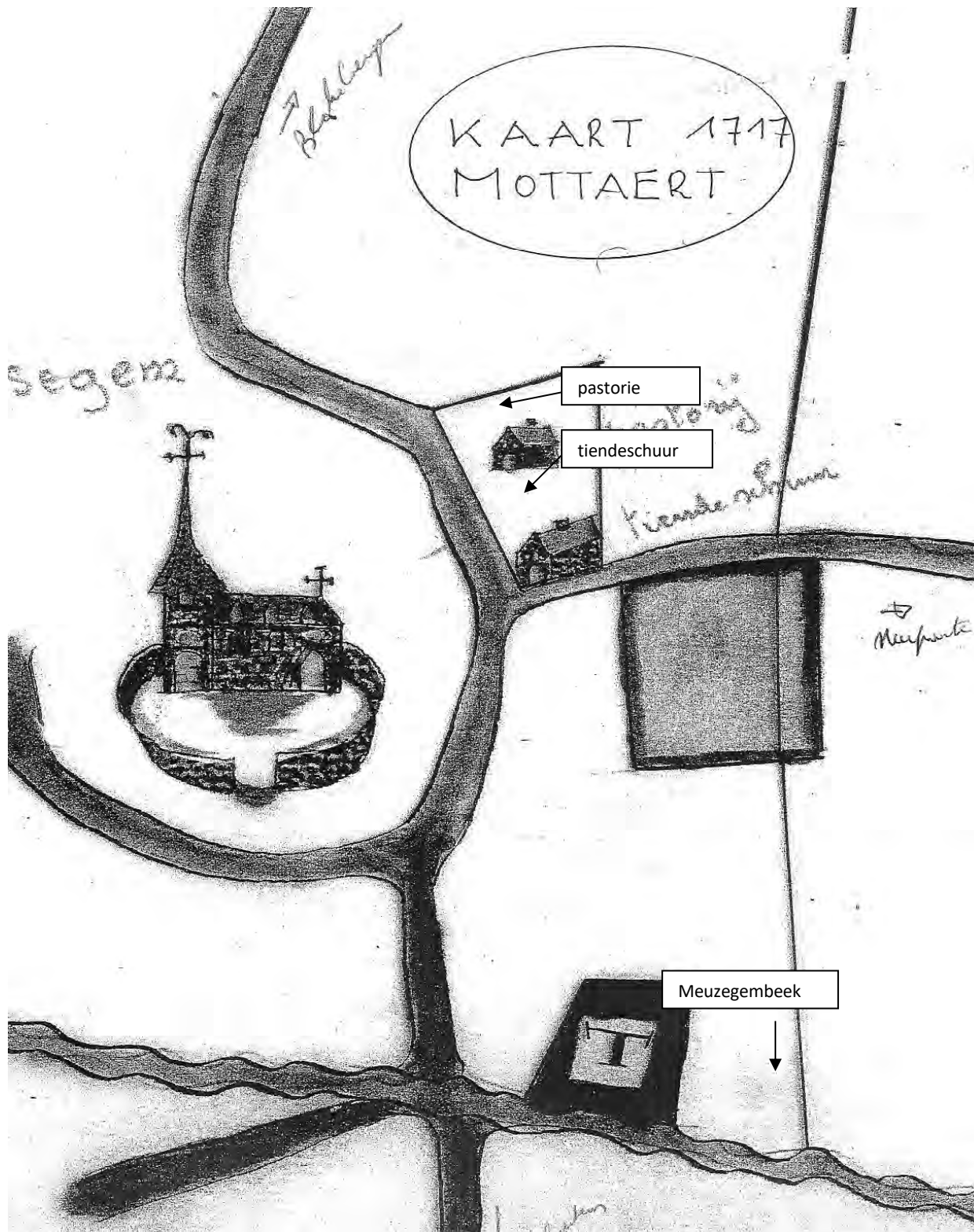

Figuur 10: Kaart van 1699 – Jan Van Acoleyen

18^e eeuw

De kaarten van 1717 en 1718 tonen voor wat betreft de pastorie en bijgebouw(en) een vrijwel identieke opstelling als deze van Jan Van Acoleyen in 1699 (Fig. 11). Het terrein is slechts schematisch weergegeven. De atlas, in perkament ingebonden, genaamd het "CAARTENBOEK van WOLVERTEM" opgesteld door Mottaert bevat een reeks plannen, met twee kaarten in handschrift. Het is een "kopie" van het werk van 1717 waarvan notaris Rousseau van Brussel de gelijkvormigheid met de oorspronkelijke kaarten bevestigt. In dit register werden een vijftiental kaarten samengebracht,

waarop de verschillende wijken afgebeeld zijn. Ze zijn vrij ruw getekend, zonder kleuren voor de weilanden en de bossen. Huizen en kerken zijn onduidelijk weergegeven. Enkel de kerk, de pastorie en de tiendeschuur (beide met centraal een schouw of klokruitertje) zijn afgebeeld. De perceelsgrenzen werden niet aangeduid.

Figuur 11: kaart van Mottaert – 1717

3° en 4° Caertblatt der abdijgoederen

“ Dese caert behelst het 3° en 4° **CAERTBLADT DER ABDIJGOEDEREN** getrocken uit de figuratieve caerte van Brusseghe, tevens de Gesamelen Caertboeck van Godtshuyse, anno 1699; fol :36° en 88°, gecomplementeerd met het Caertboeck der Baronie van Imden, ende Herlijckheden van Wolverthem, Rossum en Meusegem, anno **1718**- “ (Fig. 12)

Hierop staat een eerste gebouw de pastorie (met blauwkleurig dak, leien,) afgebeeld met een tweede gebouw, de tiendeschuur (met rood dak,) haaks t.o.v. het eerste dicht bij de straat op hetzelfde perceel, conform voorgaande kaart.

Figuur 12: 3° en 4° Caertblatt der abdijgoederen

- 1718 – 1745: Joannes Baptista Provoost

Joannes Baptista Provoost was reeds 20 jaar prior in de abdij van Dielegem geweest toen hij pastoor werd van Meuzegem. Onder zijn bestuur werd de, voor deze kleine parochie, respectabele pastorij ge- of verbouwd in 1733. Dit gebouw komt wellicht overeen met het gebouw dat er vandaag nog staat.

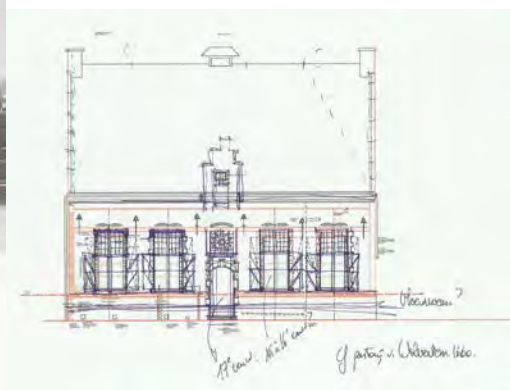
Pastoor Provoost vermeldt in 1743 dat het gebouw van 1609 afgebroken werd om in 1733 plaats te maken voor een nieuw gebouw. Een gedateerde gevelsteen geeft eveneens dit jaartal aan. Gezien zijn vorige functie beschikte hij over de nodige fondsen. Het vrij grote

aantal kamers is te verklaren door het feit dat de pastoor niet alleen woonde. (Wellicht had de pastoor voor de verbouwing van 1733 zijn kamer en die van de meid onder het dak.)
Meuzegem was tevens een buitenresidentie voor de monniken. De abt kon eveneens de pastorie gebruiken als logeeraadres op zijn rondreizen.

Vergelijking met de pastorie van Wolvertem (1660) en de pastorie van Ramsdonk. (1639)

Het «Hôtel St. Martin» in het centrum van Wolvertem,
naar oude ansichtkaart

Figuur 13a¹⁷

Figuur 13c¹⁸: interpretatieschets Meuzegem (achtergevel)

Figuur 13b¹⁹: pastorie van Ramsdonk, 1639

- In Wolvertem-centrum dateert de pastorie van **1660**, gebouwd in wat we gemakshalve baksteen-kalkzandsteen architectuur zullen noemen. Het gebouw heeft 2 bouwlagen en een zadeldak, de deur centraal en de moneelramen 2 aan 2 aan beide zijden van de deur. Men kan zich de pastorie van Meuzegem voorstellen, op dezelfde manier opgebouwd maar met één bouwlaag. De plint en de hoekkettingen herinneren aan de pastorie van Wolvertem. De kruisvensters werden later verbouwd (in de 18de of 19de eeuw). (Fig. 13a)
- In Meise centrum dateert de pastorie van 16de eeuw – 17de en 18de eeuw met grondige restauratie in 19de eeuw.
- De pastorie van Ramsdonk is gedateerd 1639. (Fig. 13b)
- De mogelijkheid bestaat dus dat Meuzegem reeds in 1609 een pastorie had in deze zelfde bouwstijl, dat in 1733 een grondige verbouwing plaatsvond met toevoeging van de verdieping met kamers en fronton met datering, en dat in de 19^e eeuw nog een grondige verbouwing plaatsvond. (Fig.13c)
- De kaleilaag op de gevels dateert waarschijnlijk ook van latere datum (vanaf 1733) om de verschillende verbouwingen te camoufleren. Oorspronkelijk was het metselwerk wellicht niet bepleisterd.

¹⁷ LEFEVRE, L., J. VERHASSELT, L., J. 'T KINT, *Geschiedenis van Wolvertem*, Affligem, 1978, p. 426

¹⁸ Bewerking van de NW-gevel (achtergevel). Reconstructie tekening adhv bouwsporen ter plaatse (G.Gantois)

¹⁹ *Bouwen door de eeuwen heen, 2n Vlaams Brabant, Halle-Vilvoorde*, Snoeck-Ducaju en Zoon n.v., uitgevers te Gent, p.520

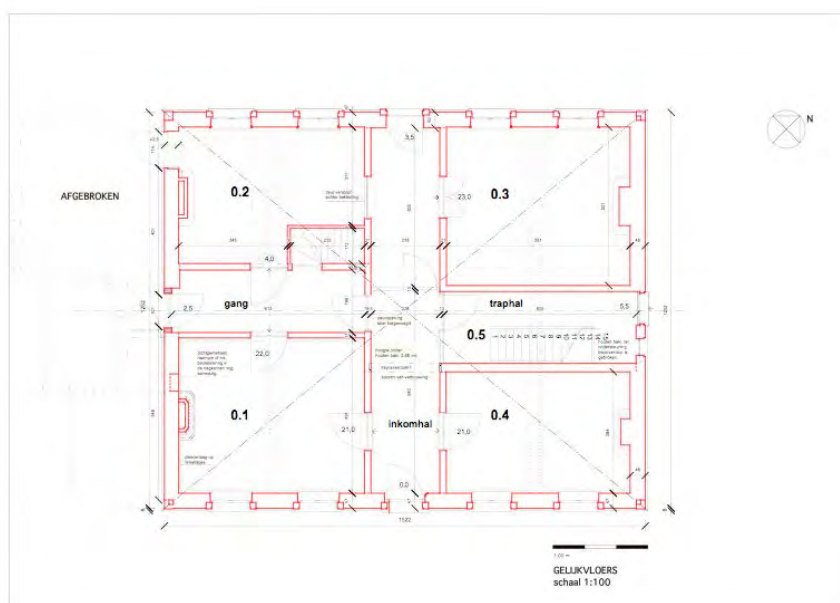
- 1745 – 1748: Herman Servaes

In het Rijksarchief bewaart men zijn 'Notitieboek van de Pastories van Meusegem en Impde' dat in 1956 gepubliceerd werd door pastoor Verhasselt. De opvolgers van Servaes voegden hieraan nog nota's toe.

Uit dit notitieboek blijkt dat de pastoors behoorlijke inkomsten hadden. Behalve deze eigen aan het ambt hadden zij andere inkomsten die niet moesten verklaard worden, zo o.m. de offergiften en het misstipendium.

De tiendekaarten van de abdij van Dielegem te Wolvertem van de jaren 1747-48 (7/nr 3062), bevestigen dat de tienden van Wolvertem-centrum en **Rossem** bijna volledig in handen van Dielegem waren. Alleen de parochie Meuzegem behield haar tienden, de O.L.V.-tienden, en deze van Imde. Ze werden door de pastoor geïnd.

Hij kreeg van Mechelen de toelating om de mis op te dragen in de pastorie. Het is niet duidelijk of het om de pastorie van **Meuzegem** dan wel om die van Wolvertem gaat. Hij was dan reeds pastoor van Wolvertem-centrum. De aanwezigheid van een huiskapel behoort dus tot de mogelijkheden wat ook werd gesuggereerd in 2012 door de archeologische dienst van Onroerend Erfgoed aan de hand van de muurschilderingen achter de schouw in kamer 0.3 op het plan (Fig. 14).

Figuur 14: Grondplan gelijkvloers pastorie van Meuzegem. ²⁰

*In 1767 werd de pastorijs van **Rossem** gebouwd onder pastoor Stoefs. Hiervoor was druk overleg nodig met pastoor Servaes.*

²⁰ Tekening auteur.

FERRARIS, Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden opgenomen op initiatief van Graaf De Ferraris, 1777 (Fig. 15).

Alhoewel de afbeelding minuscuul is kunnen we toch min of meer afleiden dat er meerdere gebouwen stonden op het perceel waar nu de pastorij zich bevindt.

Figuur 15: Ferrariskaart 1777

- 1803 – 1807: Isaac Reyers

In 1803 werd slechts één 'hulppriester' erkend voor de drie wijken: **Rossum**, Imde en **Meuzegem** met standplaats te **Rossem**. De kerk van Meuzegem had in die tijd geen wettelijk statuut. Het kerkelijk gezag benoemde nochtans twee priesters voor Imde en **Meuzegem** als 'dienstdoende hulppriesters', na van de inwoners een schriftelijke belofte te hebben ontvangen dat zij voor hun levensonderhoud zouden instaan. De wijk van Meuzegem had tot dusver geen erkende bidplaats. Daarom werd door de inwoners van Meuzegem naar het aartsbisdom (van Mechelen) een petitie gestuurd op 25 november 1811 langs het municipaal bestuur van Wolvertem om, om hun kerk als 'bidplaats' te willen erkennen.

De peter van de klok, gegoten 1805, was A. De Cock, toenmalig meyer van Meuzegem.

Tot voor de Franse bezetting was Meuzegem een wijk van Wolvertem. In 1795 werden de kleine gemeenten verenigd in kantons. Het departement van de Dijle werd in 30 kantons verdeeld. Nummer 5 was Merchtem en bevatte o.a. Meuzegem.

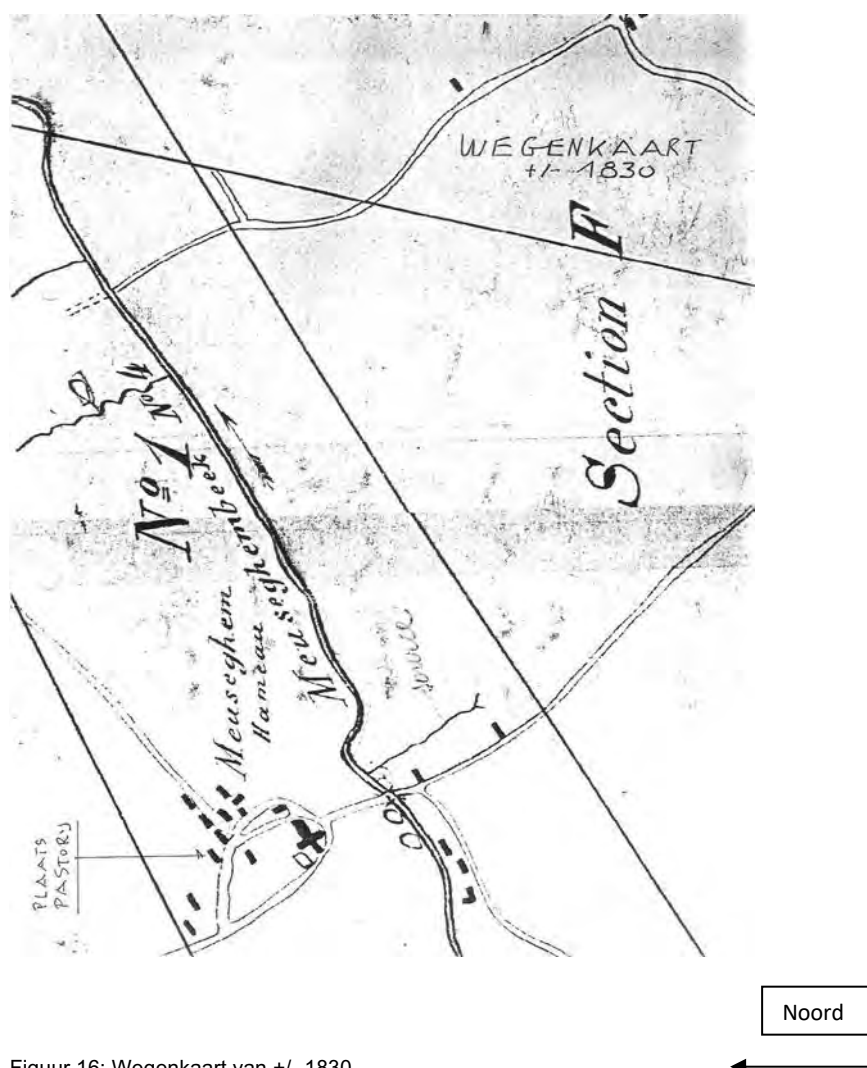
Meuzegem was een onafhankelijke gemeente van 1797 tot 1811. In 1811 werden Meuzegem en Rossem-Imde één gemeente met Wolvertem-centrum. (departement Dijle)

- 1807 – 1814: Johannes Reyers

In de begroting van 1813 staat 250 Fr vermeldt als toelage aan de Kerkfabriek, die met een tekort sloot. Er was in die tijd maar één kerkfabriek, namelijk deze van Wolvertem-St.-Laurentius, die ook de kerkelijke goederen van Imde, Rossem en Meuzegem beheerde.

Wegenkaart van +/- 1830 (Fig. 16)

De huizen op deze wegenkaart zijn maar sporadisch en figuratief aangeduid. Zo zijn er geen huizen getekend in de velden. Deze kaart biedt weinig informatie voor wat betreft de inplanting van het pastoriegebouw.

Figuur 16: Wegenkaart van +/- 1830

- ? – 1836: Petrus Leopoldus Troismarie

Laatste Norbertijner-pastoor uit de vermaarde, maar met de Franse Revolutie vernielde, Abdij van Dielegem. Hij liet twee nieuwe klokken gieten voor zijn parochiekerk, klokken die met de Franse Revolutie vernietigd waren.

De kerk van Meuzegem werd samen met deze van Imde in 1834 officieel erkend met de rang van 'kapel' en bekwam een eigen kerkfabriek.

In 1842 werden de 3 dorpen Meuzegem, Imde en Rossem onafhankelijke parochiën verklaard.

Atlas der Buurtwegen 1847 (Fig. 17)

Deze toont de opstelling van de toenmalige pastorie met annexen waarmee het door een ommuring één geheel vormde. Aan de straat staat nog een gebouw (tiendenschuur?).

Vroegere gemeente Wolvertem, kaartnummer 14. Dit is het eerste gevonden document dat vrij exacte gegevens verstrekt voor wat betreft de inplanting van de toenmalig aanwezige gebouwen.

We zien echter twee aparte volumes met wat lijkt op een ommuurde binnenkoer.

Deze tekening heeft voor héél wat verwarring gezorgd in voorgaande historische studies.

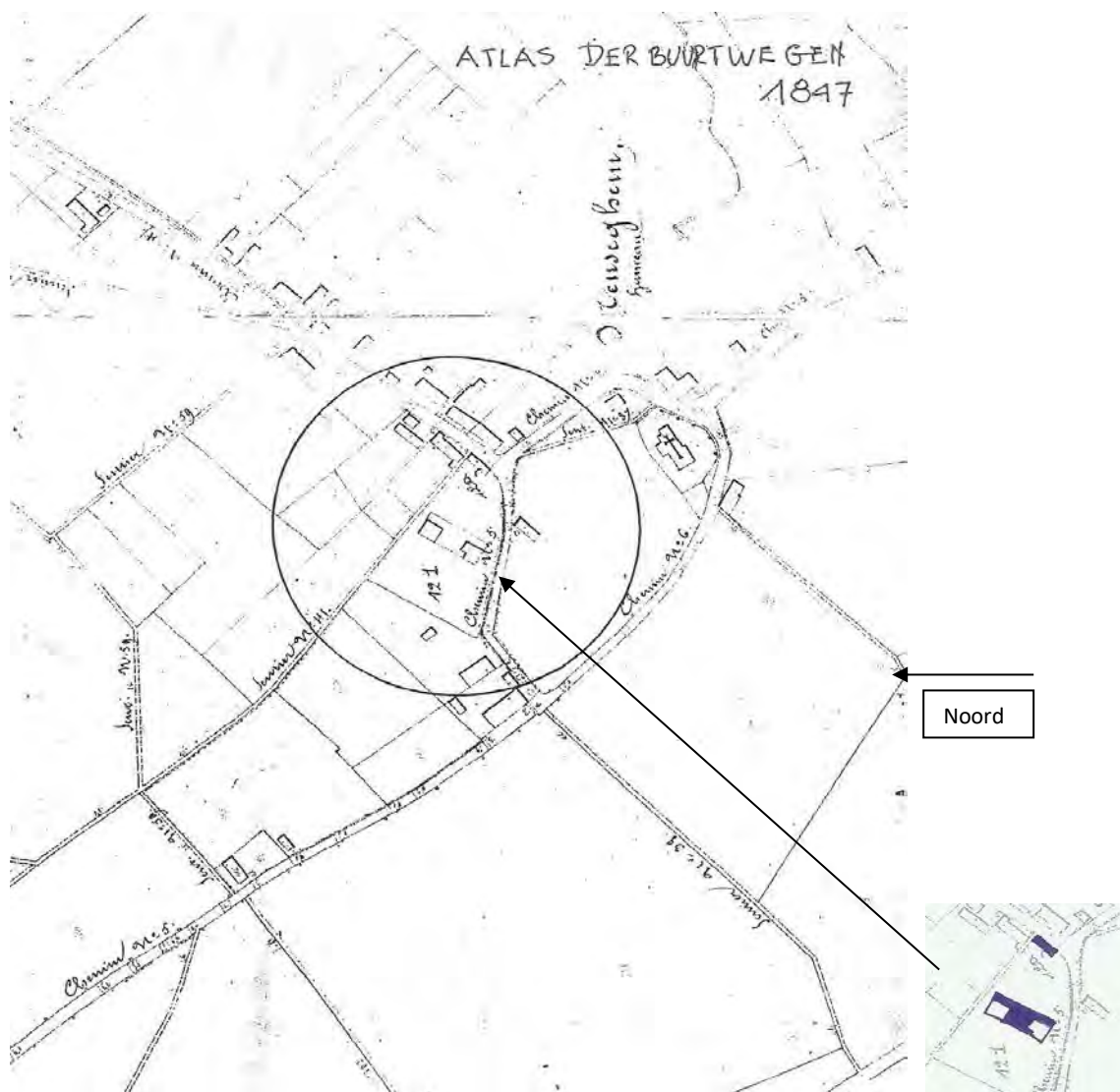
Uit de 19e eeuw is echter geen enkele notitie bekend omtrent een ingrijpende verbouwing van de pastorie in 1866. (zie hiervoor de uitgebreide motivatie in het restauratiedossier van XXXX)

Eénvoudige verwisseling van bebouwde en niet bebouwde ruimte toont de werkelijke situatie. De stelling dat de pastorie op dat moment bestond uit twee volumes vervalt hierbij.

Het gebouw aan de straat kan de tiendeschuur zijn of betreft de stal of het wagenhuis dat pastoor Van den Daele liet oprichten in 1758.

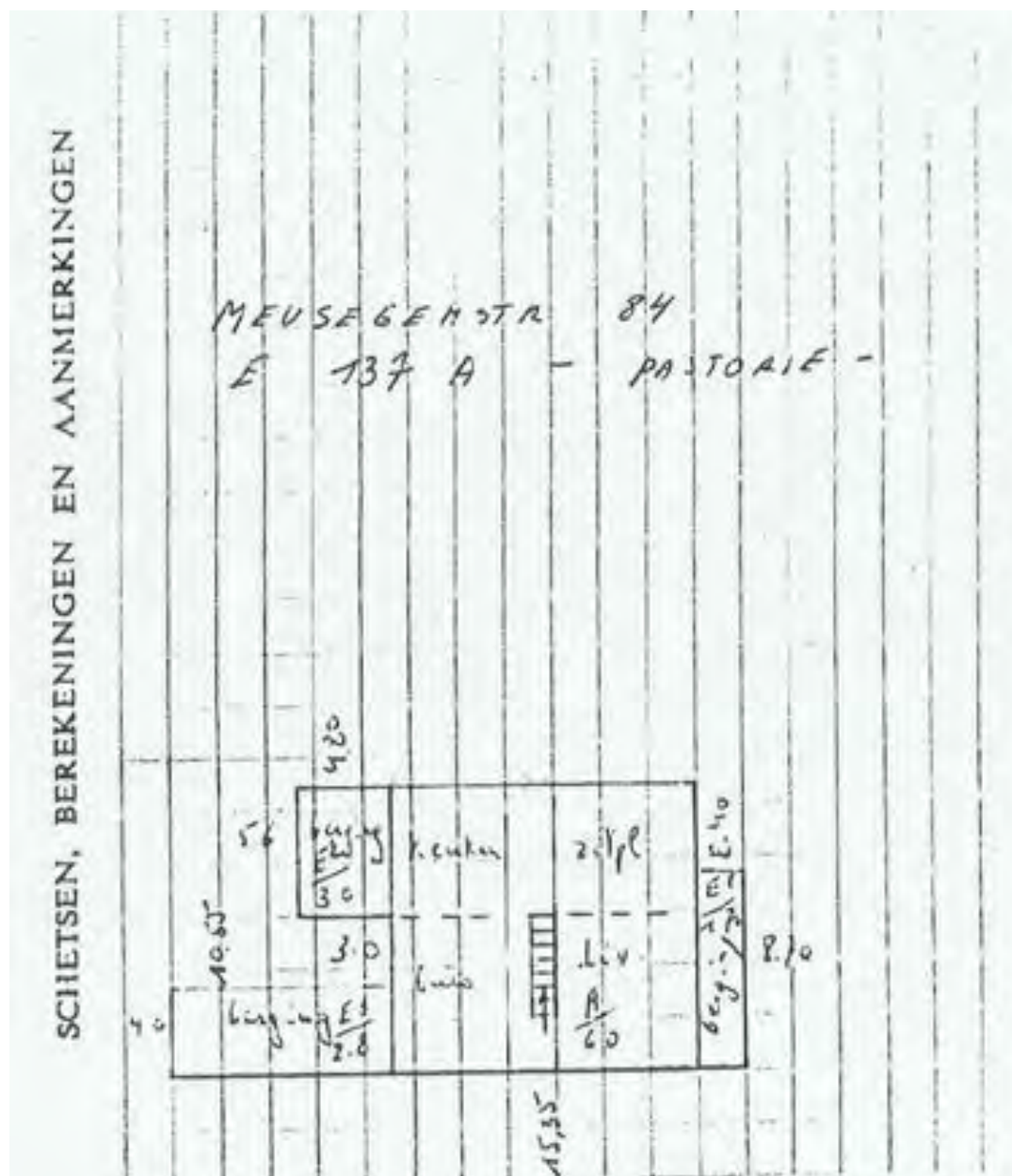
De smalle langgerekte aanbouwsels zijn reeds aanwezig. Het kleine aanbouwtje werd waarschijnlijk later vergroot of afgebroken en vervangen door een grotere aanbouw.

De drie gebouwtjes langs de straat komen overeen met deze op wegenkaart van 1830. Het gebouw wat op de kaart van Acoljën (1699) en de kaarten van 1717 en 1718 nog haaks stond op de andere gebouwen is niet meer afgebeeld.

Figuur 17: Atlas der Buurtwegen 1847

Een in 1971 hertekende schets van vóór 1850 toont de pastorijs met andere aanbouwen en een andere indeling van het interieur.

Figuur 18: in 1971 hertekende schets van vóór 1850 ²¹

Kaart van het Geografisch Militair Instituut.

Deze kaart is voorzien van hoogtelijnen.

De kaart van het geografisch militair instituut toont een herziene (1930) en gedeeltelijk bijgewerkte (1936) kaart van **1864** die duidelijk aantoont dat de pastorie op de vorige kaart foutief werd weergegeven. De gecorrigeerde versie toont dezelfde situatie als hier met bijgebouwen.

²¹ Overgenomen uit de historische nota van Arch. Van Lembergen. Merk op: de dwarse gang staat niet aangeduid, de trap bevindt zich in de inkomhal, de aanbouwen zijn verschillend van de aanbouwen die recent werden afgebroken.

Het gaat om een afbeelding van de pastorie met bijgebouwtjes aan de straatzijde (links) en ommuurde tuin. De tuinmuren evenals de bijgebouwen zijn inmiddels verdwenen. Sporen van de funderingen werden wel teruggevonden tijdens het funderingsonderzoek.

Het is niet duidelijk of de gegevens zijn aangepast aan de meer recentere kadastragegevens uit 1930/1936 dan wel of dit een weergave is van de gebouwen in 1864.

Primitief kadasterplan van 1866 met legger (Fig. 19, Fig. 20a en 20b).

Kadastrale schetsen nr. g4, sectie 137a en 138b. Reconstruction totale, Demolition, agrandissement, changement de limites.

De niet ingekleurde ruimte komt overeen met het gebouw op de gecorrigeerde tekening van voormelde atlas. Beide tekeningen passen perfect boven elkaar.

Het kleine gebouw in de hoek (nr. 120) is verdwenen.

Voor een grondige motivatie voor het feit dat er kan geconcludeerd worden dat er geen grote verbouwing plaatsvond in 1866 maar dat het hier om een verkeerde planweergave gaat verwijzen wij naar de historische studie in het restauratiedossier (Gantois, 2012).

Meerdere bouwsporen wijzen in dezelfde richting.

Een eenvoudige omkering van bebouwing en tuin (positief – negatief) toont dat het hier wel degelijk om hetzelfde gebouw gaat. Er is inderdaad een fout gebeurd, echter niet in de optekening van de gegevens van een eventuele oudere situatie maar wel voor wat betreft de inkleuring van wat gebouw was en wat tuin.

Deze vaststelling bevestigt dat de globale situatie opgegeven op de kaart uit de atlas der buurtwegen uit 1847 vrijwel identiek is aan die na 1866. De afbraak kan dan slaan op de bijgebouwen en de verbouwing heeft wellicht betrekking op de pastorie zelf.

We zien op een hertekende schets van de situatie voor 1850 dat er slechts één muur was parallel aan de voorgevel. De schouwen zijn met dezelfde baksteen gemetseld als de verbouwingen die we in de buitengevels zien. Deze schouwen werden adhv hun decoraties ouder gedateerd (reeds in de 18e eeuw). Het kan dat de huidige verdeling van het interieur bij elke bouwfase gedeeltelijk werd aangepast.

In de kamer links vóór zijn sporen blootgelegd van een nis die behoort tot een oudere constructie. Ze hoort in ieder geval niet bij de 18de eeuwse compositie met de schouw centraal ten op zichte van de wand.

Het gebouw werd aangepast met o.m. alle zichtbare ingrepen in de gevels:

- 'zoals verwijderen kruismonelen' Deze ingreep hoort bij de 18de eeuwse gevelcompositie.
- 'wijzigen ramen met nieuw geplaatste lintelen, andere dorpels, nieuwe luiken enz.', dit kan een 19de eeuwse ingreep zijn ter verbetering van de 18de eeuwse verbouwing.
- omlijsting rond de inkomdeur in zwarte papensteen ter vervanging van de oorspronkelijke. (ook ter hoogte van de gewijzigde raamopeningen in de achtergevel treffen we dezelfde papensteentjes aan als opvulling. Alhoewel ook deze ingreep kan dateren van de 18de eeuw. Deze steentjes

werden eveneens gebruikt voor het metselen van de schouwmantels in alle kamers van de gelijkvloers.

De omlijsting van de deur in de achtergevel is wellicht nog origineel uit de 17de eeuw. Het bovenlicht is eerder te dateren ten tijde van de modernisering in de 18de eeuw.

Het gebouw werd in die periode vergroot met de aanbouw van sas en buitentoilet tussen de twee andere bijgebouwen.

- Het oudere bijgebouw (kleinste en afgebroken in 2008) is opgetrokken in baksteen formaat +/- 23 x 11 x 5 cm. (dit is ook de steen die we in de schouwen vinden aan dezelfde ZW-kant en in de puntgevel. De dichtgemetselde buitendeur is voorzien van omlijsting in witsteen.
- Het grotere bijgebouw, later opgericht dan de pastorie, is in baksteen, formaat +/- 22 x 10 x 6 cm en 'armoediger' qua materiaalgebruik.'
- Het kan een vervanging zijn van een vroeger bijgebouw.

Vóór de werken had het pastoriegebouw kadasternummer 137, de tuin 138 a.

Ná de werken wordt het pastoriegebouw 137 a en de tuin 138b.

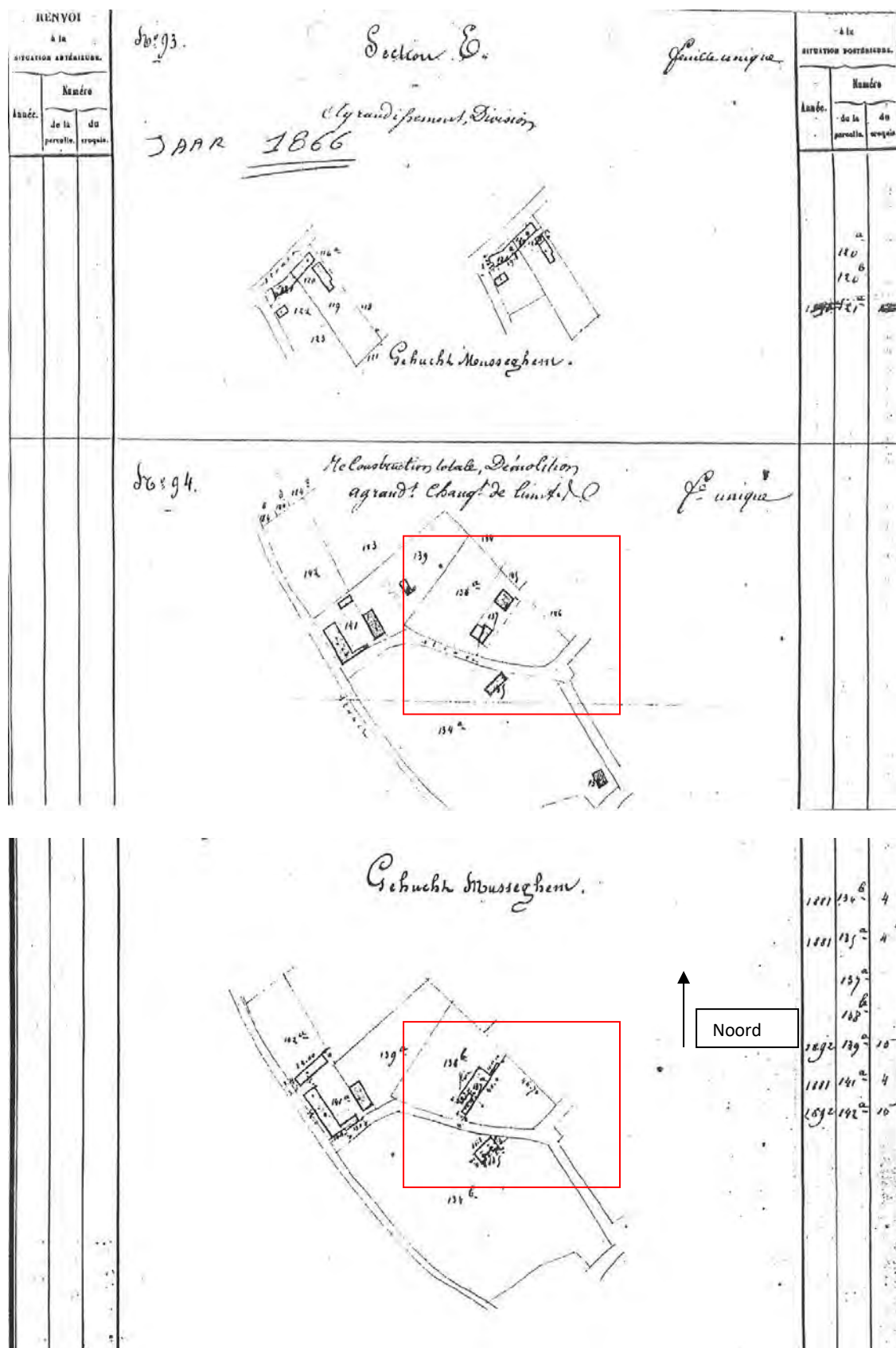
137	Stallaert, Simon Joseph, cultivateur a Meuzeghem	Bâtiment	1380
138	La Commune de Halverghem	Jardin	1380
139	Stallaert, Simon Joseph, cultivateur a Meuzeghem	Verges	1380
140	Verstappert, Joseph, cultivateur a Meuzeghem	Bois	1380
141		Verges	1380
142		Verges	1380
143		Verges	1380
144		Verges	1380
145		Verges	1380

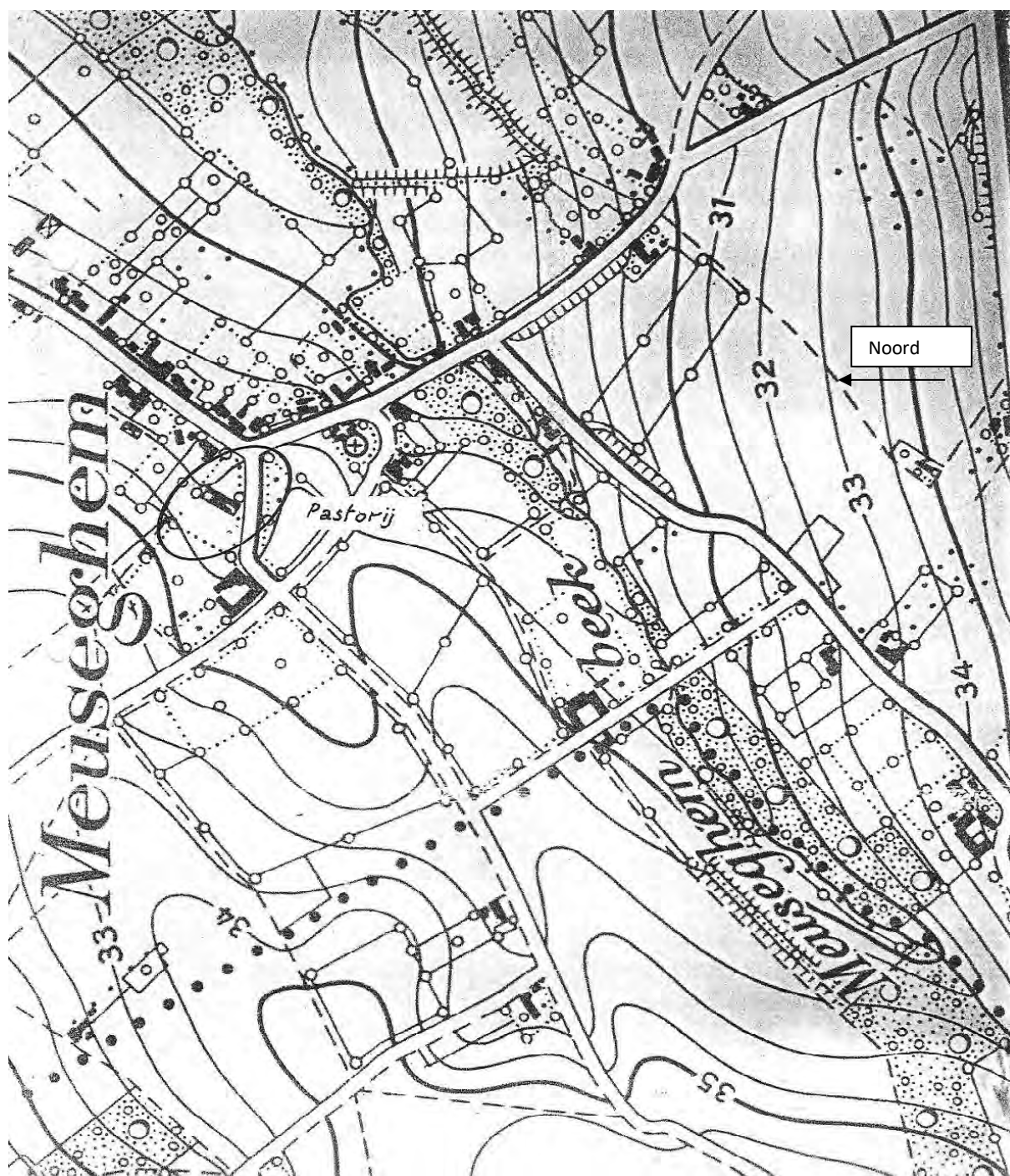
Figuur 19: Primitief kadasterplan van 1866: legger

Gedetailleerde opmetingen ter plaatse en controle van baksteenformaten hebben echter nieuwe twijfels omtrent de dateringen teweeg gebracht.

Het is mogelijk dat in 1866 een grote verbouwing plaatsvond maar waarom vinden we daarvan geen rekeningen terug?

Evengoed kan het dat het om een louter administratieve correctie gaat, d.w.z. dat men bij een update de foute gegevens heeft gecorrigeerd in het kadaster op het moment dat er een aanvraag was voor verbouwwerken. (afbraak tuinmuur, bij bouwen toilet, afbraak bijgebouwen)

Figuur 21: Nivelé en 1864 Revision de la planimétrie en 1930 Compléments partielles en 1936.

20e eeuw

Volledigheidshalve vermelden we hierna nog de volgende pastoors omdat ze van belang waren voor de tuin.

Ten tijde van de pastoor K.L. Schuermans (1876 – 1915) had de tuin wellicht een totaal ander uitzicht. De pastoor kweekte zelf geneeskrachtige kruiden en stelde deze ter beschikking van zieke parochianen. (zijn bijnaam was 'groenendoktor') De laatste jaren van zijn leven was hij zelf ziekelijk en kreeg hij een coadjutor in de persoon van J.D. Delestré, norbertijn van Grimbergen.

Ook priester Louis Verhasselt (1952 – 1969) was een gekend botanicus die er een belangrijke collectie kruiden en zeldzame planten op nahield. Hij was een tijdlang missionaris in China en is Jezuïet en coauteur van 'de geschiedenis van Wolvertem' (Fig. 22).

Mgr. Cuvelier kwam op 12-7-1954 (Maria-jaar)
een kapel inwijden te Meuzegem. Uiteerst rechts, pastoor L. Verhasselt - links van
de bisschop J. 't Kint.

Figuur 22²². Pastoor Verhasselt.

Voor de volledigheid worden eveneens de notulen uit het gemeentelijk archief vanaf 1939 vermeld. Het betreft geen fundamentele ingrepen, veeleer onderhoud en herstellingen.

In **1939** beklagt de kerkfabriek zich bij het bestuur over de slechte toestand van de dakgoot langs de NW-kant en de muur langs de ZW-kant van de pastorie; ook de waterpomp werkt niet regelmatig. Er worden toelagen gevraagd.²³

In **1952** wordt de pastorie van electriciteit voorzien²⁴. In datzelfde jaar wordt het volledige interieur van de pastorie opgefrist. De hoofd- en zijgang worden behangen en de deuren geschilderd met een 'plastiëkschildering'. Voor wat betreft de trapzaal en de bovengeang is er sprake van een matolinschildering (Fig. 23) (*deuren, schouw en plinten?*) en van balatum.²⁵ Het salon, de eetplaats (parloir) en het bureau worden (gelukkig) behangen waardoor de muurschilderingen werden beschermd. Ramen, deuren en plinten werden geschilderd. Voor het parloir en het bureau is er ook sprake van *feuter*. Ook alle andere kamers worden op dezelfde manier aangepakt. Aan de buitenzijde is er sprake van schilderwerken aan de ramen en de zijdeuren.

In een brief gericht aan het gemeentebestuur **1953** schrijft pastoor L. Verhasselt aangaande de slechte toestand van het dak:

²² Lefevre, L., J. Verhasselt, L., J. 't Kint, *Geschiedenis van Wolvertem*, Affligem, 1978, p. 742

²³ Gemeentearchief Meise, nr. 1.857 073 542 pastoriën voor 1977. Map 1: Herstellingen 1939-1957.

²⁴ Idem

²⁵ idem

Figuur 23: publiciteit voor Matolinverf

'Het weze mij toegelaten Uwe welwillende aandacht te trekken op de zeer slechte toestand van de Noord-Westerkant van het dak der pastorie van Meusegem. Sinds jaren is er spraak geweest dit gedeelte van het dak te vernieuwen. Na vele reparaties door de schaliedekker gedaan, is het gebleken dat het dak (N.W.) gans versleten is en vernieuwd moet worden, wil men het gebouw dat van binnen onlangs zo schoon werd hersteld niet beschadigd zien. Bij zware regenbuien immers komt 't water door zolder en plafond van de salon tot op de vloer neer. Ik heb kommen en ander gerief op de zolder aangebracht maar dat zijn maar lapmiddelen, die het rotten van de zolder niet zullen beletten. De vensterluiken en deuren hebben ook wat verf nodig om tegen regenweer bestand te blijven...'

In hetzelfde jaar worden de nodige dakwerken uitgevoerd door aannemer A. D'Ours²⁶ waarbij de natuurleien worden vervangen door donker grijze Eternit leien in koperen haken. De vorsten (afdekkend element ter hoogte van de nok)²⁷ werden vernieuwd eveneens in eternit, en er werd een dakraam geplaatst.

De '4 kanteelen' (de term 'kanteel' betekent: vlak afgedekte delen, geveltrappen ... ook trapgevel.²⁸) werden bekleed met zink en lood.

Op 26 maart 1957 schrijft pastoor Verhasselt aan het gemeentebestuur:

*'Als bewoner van de pastorie van Meusegem, eigendom van de gemeente Wolvertem, zie ik mij verplicht U mede te delen dat, met de zware regens en sneeuw van de maand februari ll. de fondamenten van de N.O. hoek der pastorie ingezakt zijn, zodat er zich aldaar **in muur en gewelf van de kelder, verscheidende barsten hebben voorgedaan.** Er dient dringend tot herstelling ervan over te gaan, wil men niet binnen afzienbare tijd, voor enorme kosten staan.*

*De leden van het kerkfabriek van Meuzegem zijn het eens om U, Mijne Heren, de toelating te vragen onverwijlds tot die noodzakelijke herstellingen over te gaan.'*²⁹

²⁶ Gemeentearchief Meise, nr. 1.857 073 542 pastorijen voor 1977. Map 1: Herstellingen 1939-1957.

²⁷ Haslinghuis – Janse, *Verklarend woordenboek van de westerse architectuur- en bouwhistorie*, Primavera Pers – Leiden 2001

²⁸ idem

²⁹ idem

Naar aanleiding van een toevalsvondst in 2012 tijdens de rioleringswerken werd archeologisch onderzoek verricht door de archeologische dienst van Onroerend Erfgoed (zie bijlage VIII_3: rapportage toevalsvondst). Deze vondst betrof een niet gekende fundering die aanleunde bij de noordoostelijke hoek en de noordelijke fundering van de pastorie. Wellicht gaat het hier om de verstevigingswerken uitgevoerd in 1957.

1963

Schilderwerken aan de buitenzijde: offerte van Meskens Emiel voor schilderwerken. (Hij is eveneens actief geweest in de kerk van Rossem in 1986 – zie beheersplan Parochiekerk Sint-Medardus & Gildarduskerk te Rossem.)

'Het werk omvat volgende voorwaarden en prijs:

Al de muren grondig reinigen en bijvoegen waar nodig is en twee lagen witkalk geven.

Ramen, deuren en waterblinden reinigen, mastikeren, bijschilderen een laag fond en een laag lak. Deuren en waterblinden afbranden waar nodig is. Het werk dient uitgevoerd te worden aan de pastorie van Meusegem, voor de prijs van zestienduizend tweehonderd vijftig franken.'

De werken worden in november van hetzelfde jaar goedgekeurd.³⁰

1965

Verwijdering van omheiningshaag: Op 22 juli besluit het college van Burgemeester en Schepenen:

Gezien de omheiningshaag der pastorie Meusegem totaal versleten is en dient weggeruimd te worden; Gezien er evenwel een nieuwe omheining dient geplaatst te worden;

Gezien de heer pastoor akkoord is een nieuwe afspanning bestaande uit palen en draad, te plaatsen en de aankoop van de materialen zelf te bekostigen;

Besluit:

De werklieden der gemeente zullen de oude haag wegruimen.

De afspanning die ter plaatse is, en bestaande uit palen en draad, zal door E.H. Verhasselt, pastoor te Meusegem, aangekocht worden.

*Diensvolgens besluit ons college dat de plaatsingskosten door ons bestuur zullen gedragen worden.'*³¹

1971

Nogmaals dakwerken: Offerte van A. D'Ours (7 juni)

- 1. mits het doorregent achterkant, tegen de gevel: uitbreken eternit, de vlissen (?) zink reinigen en terug toe zetten: 1.860 fr.*
- 2. De schouw afbreken tot in het dak, terug opmetsen met nieuwe steen, terug witten gelijk al het overige wederom gedaan wordt: 7.870 fr. Ook de andere schouw zal eens nagezien worden, in de prijs begrepen.'*

In september schrijft pastoor Saerens reeds om 'U te danken voor de snelle uitvoering van de herstellingswerken aan de schouwen en het dak van de pastorie en voor het grondig opfrissen van de

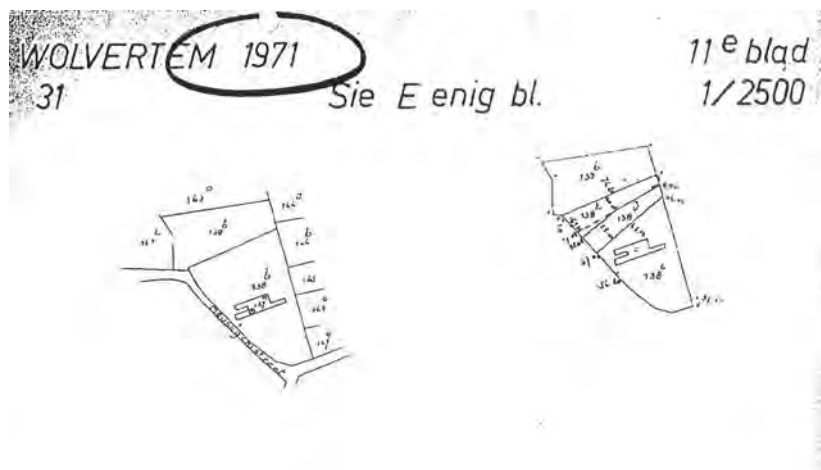
³⁰ ibidem, map schilderwerken 1963

³¹ ibidem, map afsluiting

*blaffeturen en het schilderen en witkalken van vensters en muren aan de buitenkant van de pastorie.
(...)³²*

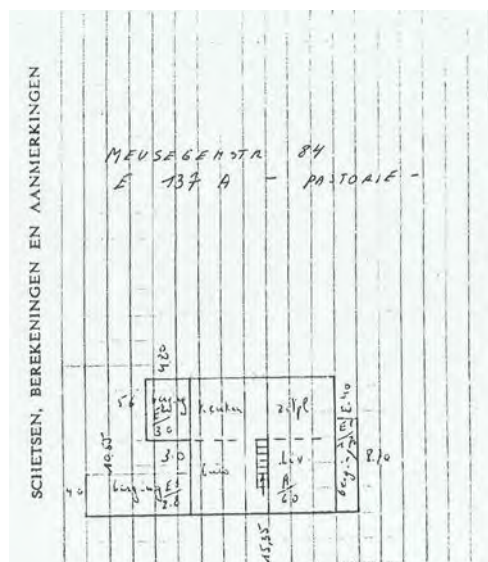
Kadastraal uittreksel 1971, blad 11 (Fig. 24)

1. Wijziging van de perceelsgrenzen: de pastorietauin wordt drastisch ingekrompen, het deel achter de woning wordt verkleind zodat er nu twee bouwpercelen gevormd worden.
2. Rechts (NO) in het verlengde van de voorgevel bevindt zich een aanbouw, deze opbouw zien we reeds in 1847 afgebeeld.

Figuur 24

Hertekende schets bij de fiche van 1971 met toestand vóór 1850 (Fig. 25)

Figuur 25³³

³² ibidem, map dakwerken

³³ Overgenomen uit de historische nota van Arch. Van Lembergen. Merk op: de dwarse gang staat niet aangeduid, de trap bevindt zich in de inkomhal, de aanbouwen zijn verschillend van de aanbouwen die recent werden afgebroken.

Het is onduidelijk waar deze schets precies voor staat.

Vast staat wel dat :

- de huidige kadastrale legger nr. 680 m.b.t. de pastorie komt van de oudste legger nr. 13 = de eerste kadastrale aantekening.
- de fiches van alle kadastrale leggers bevatten een code :

code 01 = jaar van oprichting gebouw voor 1850 , zijnde onze aangelegenheid.

“	02 =	“	“	“	“	van 1850 tot 1874
“	03 =	“	“	“	“	van 1875 tot 1899
“	04 =	“	“	“	“	van 1900 tot 1918
“	05 =	“	“	“	“	van 1919 tot 1930

De bij de fiche in kwestie behorende tekening is hertekend rond 1970.

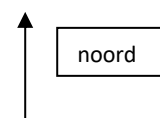
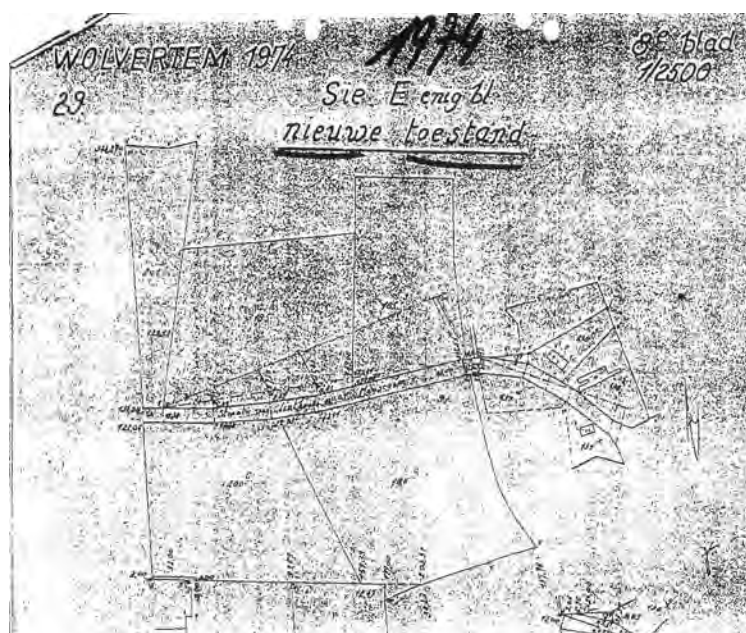
Meestal gebeurde dit omdat de originele tekening vergeeld en moeilijk leesbaar was geworden.

Deze tekening kan de situatie van voor 1850 weergeven.

Kadastraal uittreksel 1974, blad 8 (Fig. 26).

De twee bouwterreinen achter de pastorie vormen één geheel en er is inmiddels één gebouw opgetrokken.

Door een verlegging van de weg wordt er weer een deeltje van de tuin afgenomen; het gebouw paalt nu aan de ZW-zijde vrijwel rechtstreeks aan de straat.

Figuur 26: Kadastraal uittreksel 1974, blad 8

Het perceel naast de pastorie is ondertussen bebouwd.

De bijgebouwen van de pastorie aan de straatkant werden in 2006 afgebroken om plaats te maken voor een gemeenschapshuis in 2017 (Fig.27).

Besluit :

De pastorie is als gebouw op de eerste drie kaarten quasi gelijk afgebeeld voor wat betreft het volume en de inplanting.

In 1830 en 1847 zien we dezelfde opstelling die we ook terugzien op het kadasterplan van 1866.

De vermelding van belangrijke wijzigingen in 1866 ‘Reconstruction totale, Demolition, agrandissement, changement de limites’ lijkt o.a. een administratieve correctie te zijn.

De gebouwen aan de straatkant zijn dan al niet meer afgebeeld.

Figuur 27: Gemeenschapsruimte (DVC)

II.2.3. Premonstratenzer pastorieën

Vanaf het begin van de 17^e eeuw kon de Katholieke Kerk herstellen in de Zuidelijke Lage Landen na de troebelen van de 16^e eeuw waarbij de macht en de rijkdom van de katholieken sterk werden aangetast.

Kloosters zoals deze van Dielegem waren de eersten om na de oorlog van de nieuwe situatie gebruik te maken om hun verloren terrein terug te winnen. Grote restauratie- en bouwcampagnes aan abdijen werden aangevat. Omdat de Norbertijnen een belangrijke rol te vervullen hadden in de parochies werden al snel ook de pastorieën aangepakt, wellicht ook als een statement naar de wereld toe.

In de 17e eeuw en tot aan de Franse Revolutie werden tal van Norbertijner pastorieën gebouwd of heropgebouwd, dit gebeurde veelal in een zeer voorname stijl. (à la manière de Brabant), met een weldoordachte en vrij uniforme typologie.³⁴ In het dorpslandschap vertegenwoordigen zij het ruime burgerhuis, ontleend aan de stedelijke wooncultuur.³⁵

Bij vele van de nog bestaande pastorieën treft men verschillende bijgebouwen aan zoals een bakhuis, stallingen, brouwerij, (tienden)schuur en berggruimten. Voor wat betreft de pastorie van Meuzegem zijn de funderingen van de direct aan de pastorie grenzende bijgebouwen bewaard gebleven. Van deze bijgebouwen wordt eveneens melding gemaakt in de geschreven bronnen en zijn er aanwijzingen op oude kaarten.

Vóór de pastoorswoning werd in vele gevallen een siertuin aangelegd. Bij elke 18de eeuwse pastorie behoorde ook een groente- en kruidentuin en meestal ook een wijnstok aan de muur.³⁶ (zie ook Figuur 8³⁷ op p. 17: de pastorie in 1978 - voorgevel met tuin)

Voor het bouwen van pastorieën werden doorgaans contracten afgesloten met aannemers, metselaars en timmerlieden uit de streek. Jammer genoeg zijn er voor wat betreft de pastorie van Meuzegem geen bouwtekeningen teruggevonden. De gebruikte materialen waren streekgebonden. De bakstenen werden ter plaatse geproduceerd en de natuursteen blokken kwamen in het geval van Meuzegem wellicht uit de groeve van de abdij te Dielegem.

³⁴ Dit blijkt ook uit de studie van Tom Coenegrachts, Jacqueline de Graauw, Maria Soledad Moscoso Cordero, *The parsonage of Wezemaal*, RLICC Master of Conservation of Monuments and Sites, K.U.Leuven, 2008-2009, waarbij zij voornamelijk de pastorieën bestudeerden verbonden aan de abdij van Averbode.

³⁵ Gerits, J. ,1983. *De Brabantse dorpspastorieën.. Parels van 18de eeuwse plattelandsarchitectuur*, Openbaar kunstbezit in Vlaanderen 21, 148-151.

³⁶ Idem

³⁷ Lefevre, L., J. Verhasselt, L.,J. 'T Kint, *Geschiedenis van Wolvertem*, Affligem, 1978, p. 289

HOOFDSTUK III. BESCHRIJVING EN INVENTARIS VAN DE ERFGOEDELEMENTEN VAN HET ONROEREND ERFGOED.

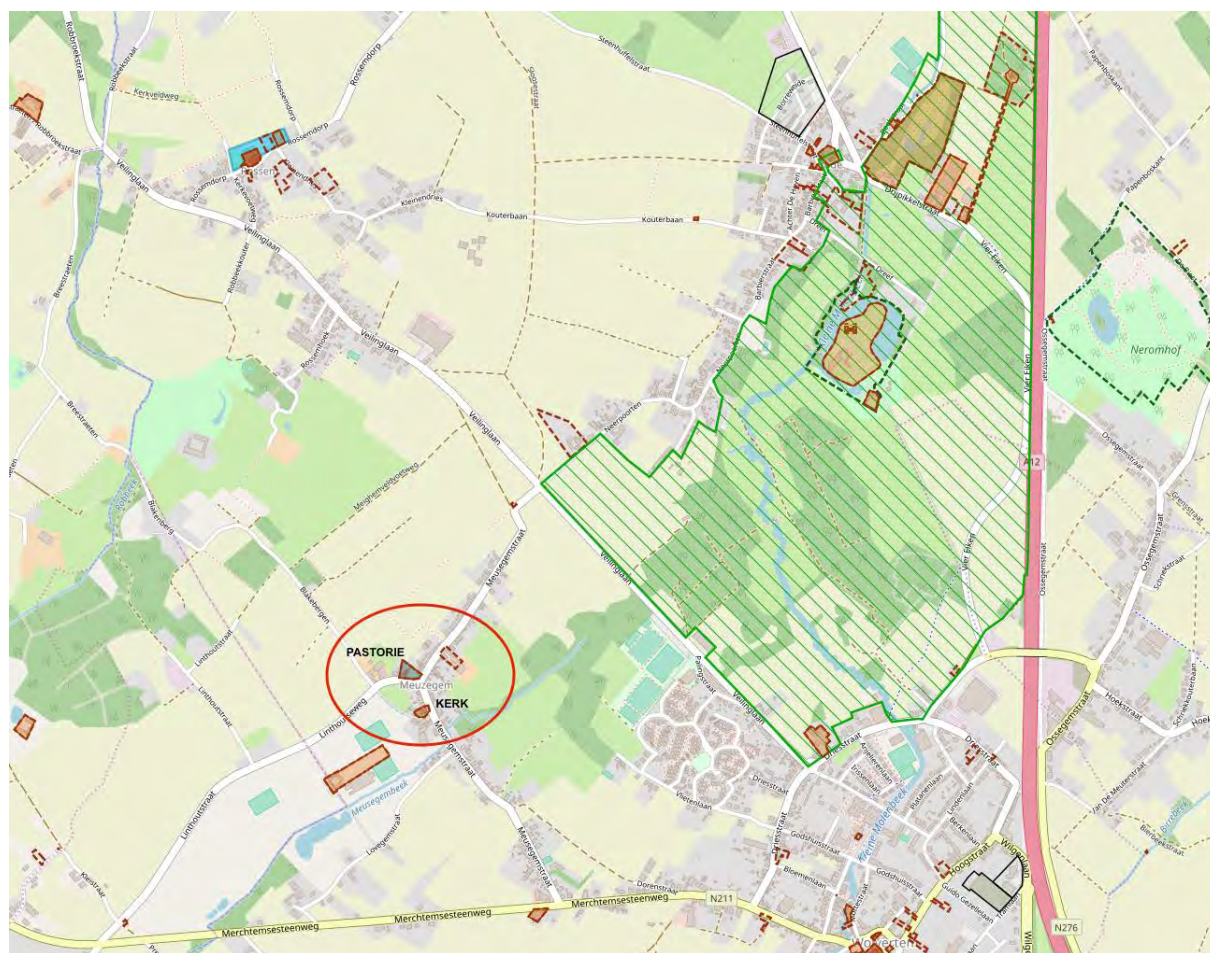
III.1. Algemene beschrijving / typering en ruimtelijke context

III.1.1. Ruimtelijke context

De pastorie is gelegen in de Brabantse Kouters in het straatdorp Meuzegem (Fig. 28).

Een westelijke gedeelte van de pastorietaan werd verkaveld. De nieuwe woningen liggen voornamelijk langs de Meusegemstraat. Het landelijke karakter is vandaag nog steeds aanwezig. Een buitenschalige paardenfokkerij overheerst visueel het dorp.

Op de kaart uit de Atlas der Buurtwegen zien we dat het omliggende land doorkruist werd door voetwegen. Naast de pastorie is deze voetweg nog aanwezig (Fig. 29 en Fig. 30). Het strekt tot aanbeveling dit trage netwerk waar mogelijk te herstellen en het te versterken.

Figuur 28: <https://geo.onroenderfgoed.be/#zoom=15&lat=6614917.755570367&lon=478729.8854643267>

Figuur 29: weefsel van voetwegen in 1843-1845.

<https://geo.onroerenderfgoed.be/#zoom=16&lat=6614028.895502432&lon=477607.56584177044>

Figuur 30: historisch netwerk van wegen in 1771-1778.

<https://geo.onroerenderfgoed.be/#zoom=16&lat=6614028.895502432&lon=477607.56584177044>

III.1.2. Beschrijving van de pastorie

III.1.2.1. Inleiding

Deze 18de-eeuwse pastorie is opgevat als een dubbelhuis van vijf traveeën en één bouwlaag onder een zadeldak (leien, nok evenwijdig aan de straat) met klokkenruitertje en aan de zuid-oostelijke zijde één grote dakkapel onder leien dak uitgewerkt als fronton. De typische plattegrond van dit dubbelhuis is voorzien van een centrale gang tussen voor- en achtergevel en een gang van zijgevel tot zijgevel. Het hoofdvolume wordt vandaag geflankeerd door een tweede recent volume in massieve houtbouw.

Het gaat hier om een verankerde baksteenbouw met een afgeschuinde plint aan alle gevels in kalkzandsteen.

De gevels van het gelijkvloers zijn gemetseld uit rode veldovensteen van voornamelijk groot formaat (27 x 13 x 5) in kruisverband. (volgens Haslinghuis – Janse gaat men in de loop van de XVIe eeuw de strekken in opeenvolgende strekkenlagen een kop van elkaar laten verspringen. Hierdoor ontstaat het kruisverband, voordien werd het Vlaams verband gebruikt met per laag afwisselend een kop en een strek.³⁸)

De formaten en de vorm van de bakstenen verschillen in sommige delen echter van gevel tot gevel als gevolg van de verschillende bouw – en moderniseringsfazen (Fig.31). (uit de archiefbronnen zijn volgende jaartallen gekend: **1609-1733-1866**)

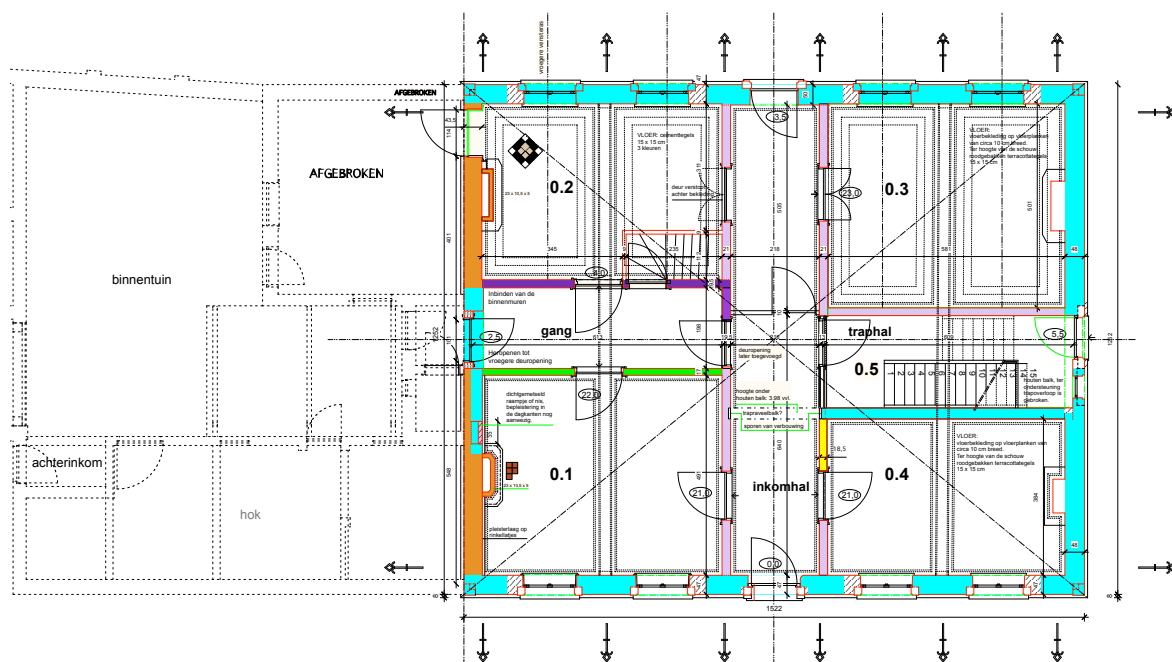
In kalkzandsteen zijn behalve de plint volgende elementen opgetrokken soms met verschillende taille:

- de raamomlijstingen van de rechte vensteropeningen (voorgevel: 2 x 2 vensteropeningen, achtergevel: 2 x 2 vensteropeningen) waarvan sommige vertikaal doorlopen tot een horizontale band onder de kroonlijsten in voor- en achtergevel.
- de verticale banden op de hoeken (lisenen) vervolledigen het aangehouden rasterwerk van witsteen
- een brede geprofileerde kroonlijst in voor- en achtergevel onder de houten kroonlijst
- in de voorgevel is deze kalkzandsteenprofilering doorgetrokken in het fronton
- een rondboogdeur in de achtergevel, met rechte binnenslag, met uitspringende imposten en sluitsteen, ingeschreven in een omlijsting met ingegrifte zwikken en bekroond met een vierkant bovenlicht, de beglazing verdeeld in een motief van fijne ijzerprofilering
- de omlijsting van een kleine zijdeur en raam in gevel rechts.(NO)
- de omlijsting van een rechthoekig bovenlicht boven de vroegere buitendeur in gevel links. (ZW)
- omlijstingen van 3 steekboogvensters in zijgevel links.
- omlijstingen van 4 steekboogvensters in zijgevel rechts.
- de raamdorpels van de vensteropeningen in de zijgevel rechts (NO) op verdieping en zolder.

Latere toevoegingen van blauwe hardstenen dorpels en lateien vinden we voor alle vensteropeningen in de voor- en achtergevel en voor de raamdorpels van de vensteropeningen op de verdieping van de ZW-gevel. Alle buitendeuropeningen zijn eveneens voorzien van een blauwe hardstenen dorpel.

³⁸ Haslinghuis – Janse, *Bouwkundige termen, Verklarend woordenboek van de westerse architectuur- en bouwhistorie*, Primavera Pers – Leiden 2001. ISBN 90-74310-77-x

De vensters op de benedenverdieping zijn beluikt; het houten schrijnwerk werd gerestaureerd in 2012 en voorzien van isolerende beglazing 1.1.

Figuur 31: Verschillende baksteenformaten, bouwsporen en positie van de muurankers (GG)

III.1.2.2. ZO-gevel (huidige voorgevel)

Zie NW-gevel voor wat betreft de vensteropeningen en luiken.

De rechthoekige deur is omkaderd met een van druiplijst voorziene omlijsting met gesmeed ijzeren waaier in het bovenlicht. Boven de voordeur is geen gemetste ontlastingsboog.

Verbouwing ter hoogte van de voordeur, ook te zien ter hoogte van de funderingen.

Het inkomportiek is uitgevoerd met kleine blauwe baksteentjes, zoals blijkt na blootlegging en verwijdering van de later aangebrachte kalklaag die een witsteen imiteert. Ter hoogte van de bouwsporen in de verschillende gevels werden dezelfde kleine blauwe papensteentjes aangetroffen, gebruikt als vulsteentjes. Deze steentjes zien we ook veelvuldig in de in de 19de eeuw heropgebouwde kerk van Meuzegem. Ook de schouwmantels van de vier stookplaatsen in de vier kamers van het gelijkvloers zijn opgebouwd uit deze steentjes. Deze worden dan weer duidelijk stilistisch in de 18de eeuw gesitueerd.

In de deurdorpel is rechts een restant te zien van een pengat waarschijnlijk van de vroegere deur.

De draairichting was tegenovergesteld aan de huidige.

Voor de verluchting van de vloer van kamer links (0.1) werden openingen voorzien ter hoogte van de verhoogde vloer. Voor deze openingen werden roostertjes aangebracht bestaande uit een ijzeren kadertje met daarop metalen staafjes bevestigd. Ze werden volgens dezelfde techniek uitgevoerd als de windroedes van de glas in lood ramen van de rechterzijgevel.

Kamer rechts (0.4), alhoewel eveneens verhoogd, is niet van deze verluchtingen voorzien. (merk op dat dit de enige kamer is waarvan de schouw is ingemetseld en de enige kamer waarvan minstens één wand uit dezelfde steen is opgebouwd als de buitengevels van het gelijkvloers.) Deze kamer bevindt zich boven de kelder.

III.1.2.3. ZW-gevel (zijgevel links)

De gevel zoals hij werd aangetroffen vóór de restauratiewerken in 2007 werd ontegensprekelijk het vaakst verbouwd. Deze gevel werd tijdens de restauratiewerken van 2012 gedemonteerd tot hoogte van de horizontale lijst en identiek heropgebouwd.

Aan deze zijde van het gebouw bevonden zich oorspronkelijk drie bijgebouwtjes die niet ingebonden waren in de ZW gevel.

Op de herziene kaart van 1847 (Atlas der buurtwegen) waren de aanbouwsels reeds aanwezig, dus vóór de verbouwing van 1866 maar ze verschillen in afmetingen van deze die in 1866 staan getekend. Dat palende aan lokaal 0.2. was voorzien van een kalkzandsteenplint en de tot raam verbouwde deur aan de binnenkoerzijde was omlijst met zandsteen. De drie gebouwtjes werden afgebroken in 2006. Na afbraak van de zijgebouwtjes was merkbaar hoe er aan deze gevel meermaals verbouwingswerken gebeurden. De natuurstenen plint van de ZW gevel was op verschillende plaatsen onderbroken. Op de hoeken was het verband van de natuursteen blokken niet logisch. De hoek scheurde dan ook af. Er waren verschillende steenbehouwingen te zien.

De lisenen leken later toegevoegd, mogelijks ter vervanging van de oudere hoekkettingen. Om de plaatsing van de rechte stenen mogelijk te maken werden de bakstenen weggehakt. Het was duidelijk aan de 'coupure' dat dit achteraf gebeurde en niet tijdens de opbouw van het gebouw. (zijdelings afgehakt en niet van bovenuit). Het metselwerk, aansluitend tegen de natuurstenen hoek was slordig uitgevoerd.

In de linkerzijgevel, bevinden zich behalve de drie steekboogvensters in de top, ook een bovenlicht boven de vroegere inkomdeur gevat tussen gedeeltelijke cordons. Dit venster was voorzien van 2 ijzeren raampjes, telkens verdeeld in 4. Deze werden vervangen in 2017 door effen glasplaatjes. Aan de binnenkant zijn dievenijzers aangebracht.

De middelste vensteropening op de verdieping was beluikt. De 2 x 2 duimen en de tuimelaars zijn nog aanwezig. Op de gelijkvloers in lokaal 0.1 rechts van de schouw bevindt zich een vroegere nis.

Op de zolder bevindt zich in de zuidwestelijke gevel een vensteropening. Zij bevindt zich op een gelijke hoogte en heeft dezelfde afmetingen als de opening in de NO gevel.

III.1.2.4. NW-gevel (huidige achtergevel)

De vensters in de achtergevel werden gewijzigd van de voormalige stenen kruismoneel vensters naar de huidige nog bestaande openingen omlijst met rasterwerk met sponning aan de posten, vandaag beluikt en met roedenverdeling. De duidelijke sporen van deze verbouwingen zijn telkens zichtbaar aan één kant van de raamopeningen. De ontlastingsboogjes bevinden zich hierdoor asymmetrisch tov de raamopeningen. De verticale witstenen banden werden tijdens de verbouwing van 1733 aangebracht om de gevel een meer classicistische vormgeving te geven.

Bij sommige ramen zijn de sporen van een kalkzandsteen tussendorpel nog aanwezig, de restanten van oudere duimen en de sponningen van de vroegere luiken zijn nog bewaard. (in dezelfde huidige raamopeningen, dus reeds daterend van na de verbouwing van de raamopeningen.) In enkele van de ramen zijn ook de natuurstenen blokken die de omkadering van de opening vormen duidelijk verschillend van elkaar. Dit duidt op recuperatie van sommige stenen.

Door de verbouwing aan de vensters, telkens aan één zijde (per kamer is elk van beide vensters versmald naar het midden van de kamer toe) werd de as van ieder raam naar het midden van de kamer toe verschoven.

De muurankers volgen qua ritme een oudere gevelverdeling.

Dit heeft ook zijn consequenties voor het interieur.

In de kamer met muurschilderingen (0.3) wijst verder onderzoek uit dat de schilderingen behoren tot een periode voor de verbouwingswerken. Zonder definitieve conclusies te trekken is in elk geval voor de vensters van deze gevel (van binnenuit bekeken) duidelijk dat de schildering werd bijgepleisterd en aangepast aan de verbouwde situatie.

Na hertracering van de oude raam-assen blijken deze overeen te stemmen met de as van de 'caissons' in de huidige plafonds. Dit zou betekenen dat zowel het plafondconstructie als de schildering tot een oudere bouwphase behoren. (17de eeuw, 1609?, dit wordt door de bevindingen van het VIOE en de bedenking dat er zich misschien een huiskapel heeft bevonden niet tegengesproken.)

Wellicht werd gezocht naar een nieuw gevelritme en verhoudingen.

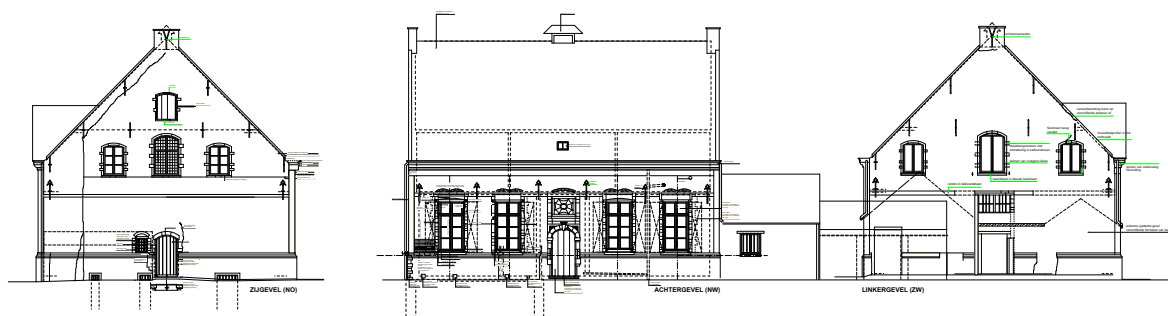
Aangezien dit toch een vrij drastische maar toch ook wel 'modieuze' verbouwing betreft, zouden wij deze eerder situeren bij de grote aanpassingswerken van 1733

De houten ramen met roedeverdeling zijn identiek voor wat betreft de voor-en de achtergevel. (het raam in het fronton en de twee buitenste ramen op de verdieping van de NO-gevel hebben dezelfde profilering.

De onderste stijl kan sterk variëren qua hoogte. (tot 13cm hoog) Sommige onderste stijlen werden reeds vervangen of aangepast.

De klemmen en sluitingen voor de luiken op de raamkaders komen overeen met de sluitingen van de huidige luiken. (draaispanjolet)

De bespiegelde luiken bestaan qua verdeling uit 4 vakken, gevormd door 5 dwarsklampen en 2 verticale klampen. Het opgeklampte ondergedeelte bestaat uit 3 vakken met verticale planken en een bovenvak met schuingeplaatste schoepen waardoor zelfs in gesloten stand indirect licht kon binnenvallen en er ventilatie mogelijk was in de kamers.

Figuur 32: Opname alle bouwsporen in 2009. De bouwsporen werden bewaard tijdens de restauratiewerken.

Voor de verluchting van de verhoogde vloer van kamer links (0.3) werden openingen voorzien in de muur. Vóór deze openingen werden roostertjes aangebracht bestaande uit een ijzeren plaatje met ronde perforaties. Er zijn 2 verschillende formaten met verschillende grootte van perforaties. De bevestigingen in de muur variëren eveneens. Het derde en het vierde roostertje hebben dezelfde bevestiging als dat in de voorgevel. Het tweede roostertje van links werd nieuw gemaakt naar het voorbeeld van de bestaande. Het lijkt dat deze openingen origineel bij de oprichting van het gebouw aanwezig waren. Er zijn geen sporen van verbouwing aanwezig.

III.1.2.5. NO-gevel (zijgevel rechts)

De puntgevel wordt beëindigd met een rollaag.

In het gevelmetselwerk van het gelijkvloers, uitgevoerd in formaat 27 (26, 26,5) x 13 x 5 is een duidelijk horizontaal bouwspoor ter hoogte van de onderkant van de raamdorpels op de verdieping. Dit spoor zet zich door in de lisenen. Boven deze 'bouwlijn' bestaan de lisenen niet uit natuursteenblokken maar uit bakstenen. De horizontale band in natuursteen (± 3 cm dik) van voor- en achtergevel werd ter hoogte van de zijgevel tegen de baksteenlagen geplaatst. Op de baksteenlagen werd een imitatie van natuursteen aangebracht.

Bij nazicht op de zolder blijkt dat de puntgevel is opgebouwd uit een ander formaat van bakstenen namelijk 19,5 x 9 x 4,5. Het metselwerk is zeer regelmatig en netjes uitgevoerd. De vensteropening is samen met dit metselwerk uitgevoerd. Dit wijst op een belangrijke verbouwing of heropbouw met nieuwe stenen.

De natuurstenen omkadering van het kleine deurtje in deze zijgevel bevindt zich achter de plint. Er zijn duidelijke bouwsporen te zien links en rechts van deze opening. Het lijkt erop dat deze opening later werd gemaakt.

In deze zijgevel zijn drie steekboogvensters waarvan de middelste, uitgevend in de traphal, voorzien is aan de binnenzijde van 7 vensterbaren. Door de inmeteling van het raam aan de onderzijde getuigt dit van een latere ingreep die wellicht samenvalt met de opmeteling of verbouwing van de puntgevels.

Het middelste, grootste raam is voorzien van een houten raamwerk met ruitjes gevat in glas in lood. De windroedes zijn in ijzer. Een identieke raaminvulling vinden we in de kleine vensteropening op de gelijkvloers links van de kleine zijdeur.

Deze kleine vensteropening werd samen met de plint uitgevoerd. Dorpel en plint zijn continu en uit hetzelfde materiaal. In de omkadering met rechte sponning bevinden zich nog de 2 duimen van het vroegere luikje. Ook aan de binnenzijde was dit raampje beluikt.

(links van deze raamopening bevindt zich binnen trouwens de enige binnenmuur die uit dezelfde baksteen is opgetrokken als de buitengevel namelijk formaat 27 x 13 x 5)

De omkadering in natuursteen van de vensteropening op de zolderverdieping, op de verdieping en deze van het kleine deurtje op de gelijkvloers zijn identiek en werden dus, zo mogen we veronderstellen, tijdens één en dezelfde (ver)bouw(ings)faze uitgevoerd.

III.1.2.6. Funderingen

In 2006 werd een funderingsonderzoek uitgevoerd in opdracht van de gemeente Meise.

Hiervoor verwijzen we naar de studie gevoegd bij het restauratiedossier (Gantois, G, 2012)

Alle onderzochte funderingen van het hoofdgebouw zijn op min of meer op dezelfde wijze uitgevoerd : t.t.z. een verdiepte aanzet van +/- 30 cm zandsteen op een basisfundering van baksteenmetselwerk. Soms is er een versnijding, soms ook niet.

Dezelfde materialen werden gebruikt in zelfde maatvoering.

III.1.2.7. Voegwerk

De pastorie werd volledig heropgevoegd met een kalkmortel tijdens de restauratiewerken van 2012.

III.1.2.8. Afwerking gevels

Tijdens het onderzoek voorafgaand aan de restauratiewerken werd vastgesteld dat er een groot aantal lagen kalkverf op de gevel aanwezig waren wat er op wijst dat de gevel al gedurende een lange periode geschilderd werd. Het is niet onwaarschijnlijk dat dit al van bij de verbouwingen ca. 1733 het geval was. In dat jaar werd de woning grondig verbouwd en dit liet in de gevel een aantal bouwsporen na. Mogelijk wilde men vanaf toen deze sporen camoufleren om de gevel een egaal uitzicht te geven.

III.1.2.9. Plan opbouw

Het grondplan van deze pastorie is sterk gelijkend op dat van andere Norbertijnerpastorijen.³⁹

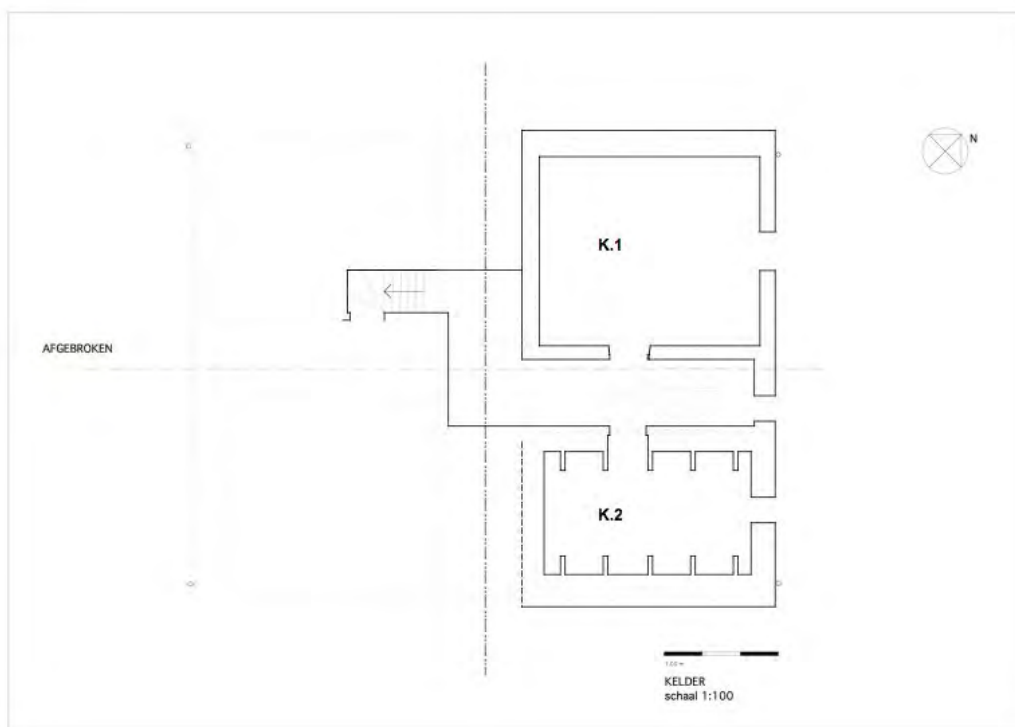
Het gebouw heeft zoals de meeste pastorieën een zuidelijk gerichte voorgevel. (ZO om precies te zijn.) Het huidige plan van de pastorie is duidelijk het resultaat van meerdere verbouwingen. Dat is ook te merken aan het feit dat er heel wat verschillende baksteenformaten werden teruggevonden en dat de binnenmuren niet waren ingebonden, met uitzondering van de trapwand grenzend aan lokaal 04 (Zie fig. 31, p. 44).

³⁹ Zie II.2.3. Premonstratenzer pastorieën.

Kelder

De toegang tot de kelder bevindt zich in de zuidwestelijke zijgang en werd, zoals is gebleken uit sporenonderzoek van het interieur van kamer 0.2. later geplaatst.

De kelder bevindt zich enkel onder de kamers 0.3 en 0.4. De gang er naartoe onderkeldert een gedeelte van de hoofdhall.

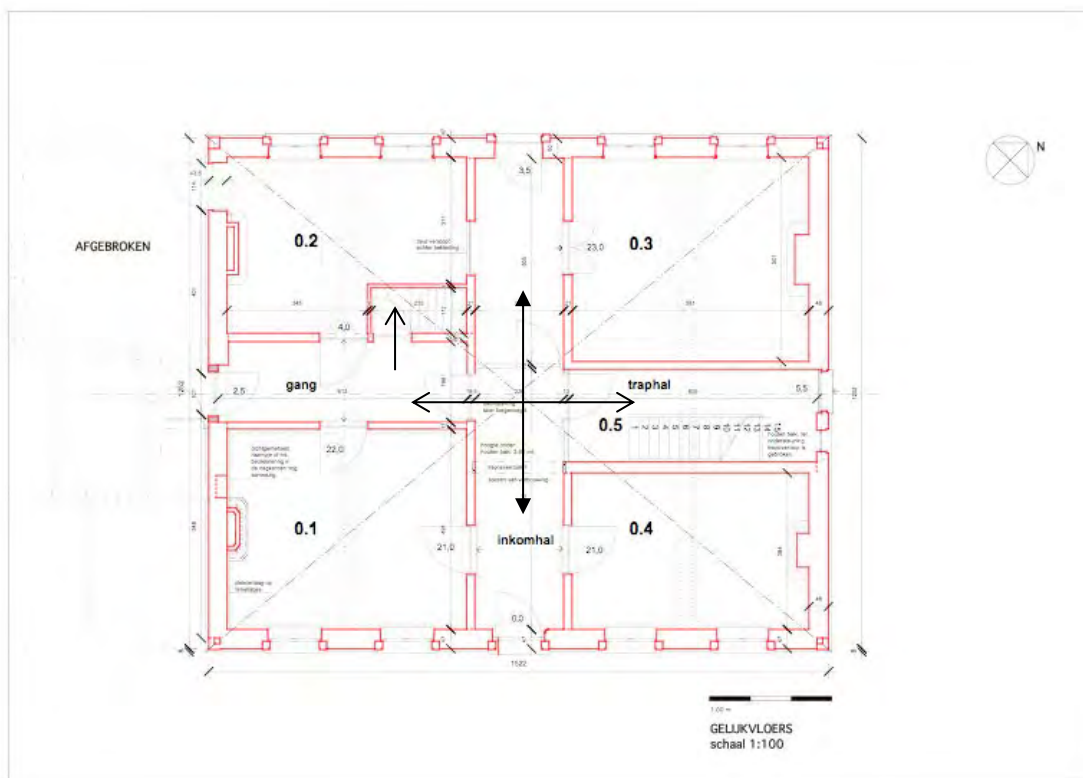
Figuur 33: Kelderplan pastorie van Meuzegem (GG).

Gelijkvloers

Vandaag zien we een verdeling in 4 grote lokalen door de kruisvormige inkom met gang en traphal. Steense dragende binnenmuren en houten moerbalken in het midden van elke plaats verdelen het gebouw in 5 gelijke travéeën.

Elke kamer wordt belicht door twee grote ramen. Enkel de latere keuken is duidelijk te situeren (0.2) (Zie ook studie Ornament in VIII_2). De spreekkamer, de leefruimte en de eetkamer zijn onderling inwisselbaar al is het aannemelijk dat de spreekkamer zich eerder vooraan links bevond (0.1). Deze kamer krijgt de benaming 'buro' op de hertekende schets met toestand vóór 1850 (zie fig. 25 p. 36). Deze kamer had de meest gedecoreerde schouwboezem. In 2006 was deze decoratie in een dusdanige slechte staat dat deze onherroepelijk verloren was voor restauratie. Alle berg- en sanitaire ruimtes waren oorspronkelijk ondergebracht in bijgebouwtjes die allemaal werden afgebroken. Aangezien deze gebouwtjes later werden toegevoegd (geen sporen van inbinden in het metselwerk van het hoofdgebouw, betekent dit dat het oorspronkelijke plan van de pastorie er anders moeten hebben uitgezien met een kookplaats opgenomen in de pastorie.

Tot in de 17de eeuw werden de meeste vertrekken voor meerdere doeleinden gebruikt. In die tijd werd er meestal ook in de kookruimte gegeten omdat het daar het warmst was. Ook de bedstede kan daar ondergebracht zijn om dezelfde reden.⁴⁰

Figuur 34: Grondplan gelijkvloers pastorie van Meuzegem (GG).

De schets die werd teruggevonden bij het kadastraal uittreksel 1971, blad 11 toont het gelijkvloerse grondplan van de pastorie met een toestand vóór 1850. (Fig. 25, p. 36)

De grote maatvoering van het gebouw op deze tekening (origineel van voor 1850) is +/- in overeenstemming met de huidige toestand. Bij het (her)tekenen is een nieuwere terminologie gebruikt : “ living “ , “ buro “ .

Dit kan misleidend zijn.

We stellen vast dat de binnenindeling op deze schets verschillend is t.o.v. de huidige toestand en sterk overeenkomt met de typologie van het ‘ideale plan’:

- de trap staat in de centrale inkom en niet in de zijhal
- de zijhal was er niet, evenmin de gang naar de buitendeur links
- het sas en het buitentoilet zijn niet aanwezig

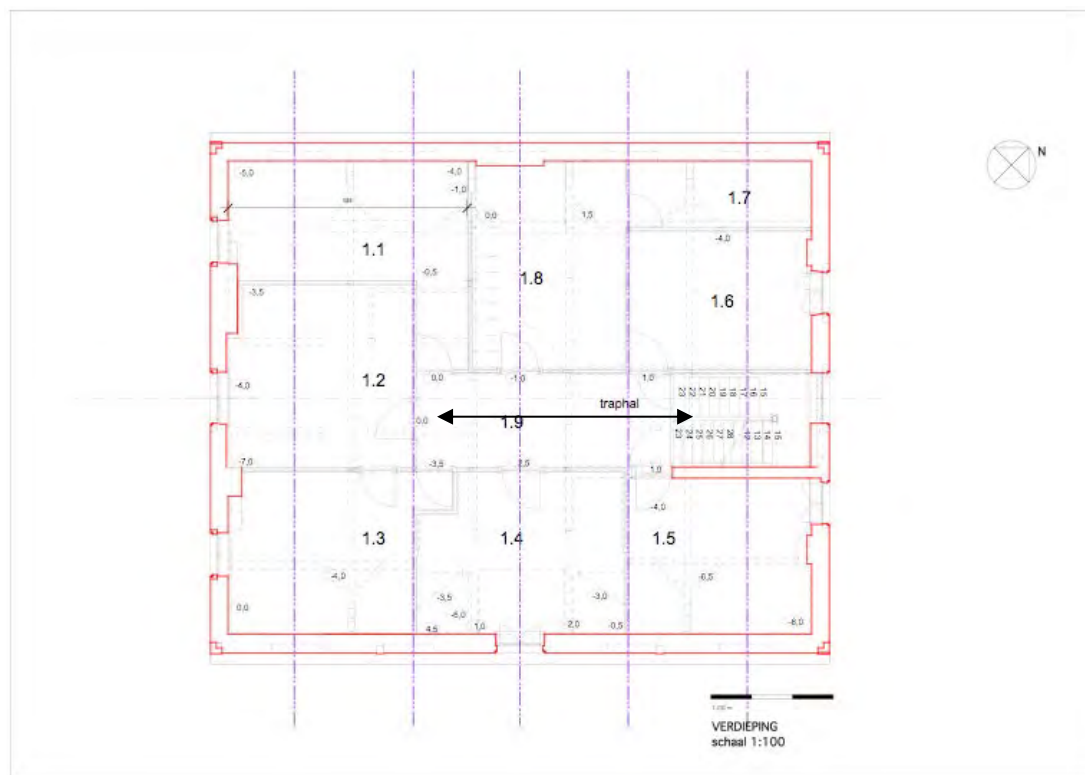
Kops op de voorgevel, grenst een aanbouwje aan de rechtergevel, wellicht gaat het hier om een schuurtje dat inmiddels werd afgebroken.

⁴⁰ C.W. FOCK, *Het Nederlandse interieur in beeld 1600-1900*, Zwolle, 2001, p. 28

De houten trap van het gelijkvloers naar de eerste verdieping en van de verdieping naar de zolder bevindt zich in de dwarse NO-hal tegen de NO-gevel.

De stenen trap van de gelijkvloers naar de kelder snijdt een hoek uit lokaal 0.2. De toegang bevindt zich in de ZW-hal.

Verdieping

Figuur 35: Grondplan verdieping pastorie van Meuzegem (GG).

De structuur van 5 traveeën is aangehouden op de verdieping.

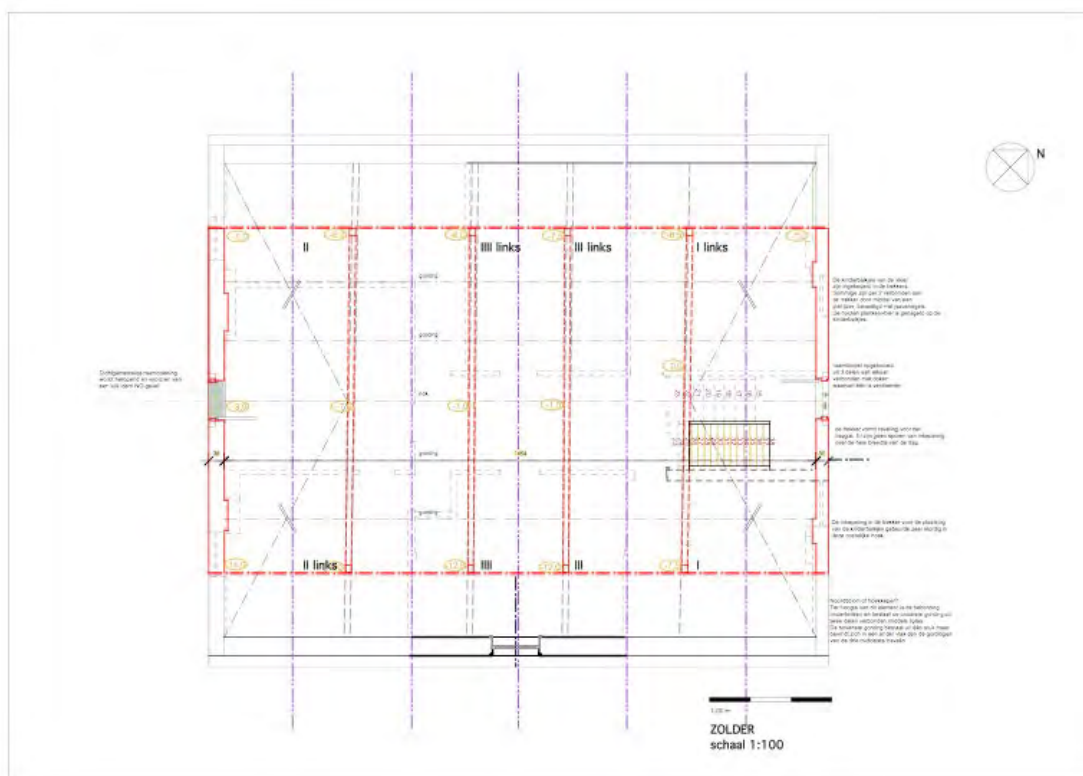
De moerbalken boven het gelijkvloers vormen de aanzet van de spanten waarin tevens de trekkers verwerkt zijn boven de verdieping.

De verdieping was verdeeld in 7 kamers rond een centrale gang die dwars op de hoofdgang van de gelijkvloers staat. Bij de verbouwing en restauratie in 2012 werd deze oorspronkelijke planopbouw zoveel mogelijk gerespecteerd.

Enkel de muur naast de eerste steek van de trap is gemetst en wel in hetzelfde formaat bakstenen als de gevels op het gelijkvloers.

De overige wanden op de verdieping zijn opgebouwd uit stijl- en regelwerk waarop rinkellatjes zijn gespijkerd en die vervolgens werden bepleisterd. Benevens de randkaders rond de binnendeuren zijn er andere kleinere verticale stijlen die samen met een reeks horizontale, op zelfde hoogte doorlopende dwarsstijlen om de ± 60 cm in de hoogte het frame vormen van deze lichte wanden.

Zolder

Figuur 36: Grondplan zolderverdieping pastorie van Meuzegem (GG).

De vier genummerde spanten van de dakkap verdelen ook hier het gebouw in 5 travéeën. Alhoewel de noordbomen sinds het ophogen van de zijgevels van de pastorie geen functie meer hebben, werden ze vervangen tijdens de restauratiewerken van 2012 als getuige van de vroegere dakvorm. De houten plankenvloer rust middels kinderbalken op de trekkers van de spanten en vormt zo een flierinzolder.

De zolder wordt vandaag enkel verlicht door twee vensteropening één in de NO-gevel, één in de ZW-gevel. Deze worden afgesloten middels een luik.

Vóór de restauratiewerken gebeurden reeds verschillende aanpassingen aan de dakstructuur.

Vandaag is het dak geïsoleerd met een dunne reflecterende isolatie.

III.1.2.10. Interieur

Voor een gedetailleerde studie van het interieur verwijzen wij naar het restauratiedossier uit 2010 en het rapport van Ornament gevoegd in bijlage VIII_2.

Het interieur van de pastorie is vaak verbouwd. Het is niet mogelijk het éénvormig te reconstrueren naar zijn verschillende bouwfases. De pastorie werd in verschillende stappen aangepast aan de veranderende behoeftes en wensen van de bewoner.

Geen enkele binnenwand was ingebonden bij de restauratiewerken in 2012, behalve de wand waartegen de trap vandaag staat.

Toch was er, ondanks de zware verwaarlozing een vrij éénvormige, stylistische datering mogelijk van de 4 kamers op de gelijkvloers. De stookplaatsen die alle 4 op eenzelfde manier zijn opgebouwd, samen met de door omstucte moerbalken in twee eenvoudig omlijste plafondvelden verdeelde plafonds, de raamverdeling en de deuren laten een datering in de 18de eeuw toe. 1733, het jaartal aangebracht in de gevel is hierbij een terminus post quem voor de datering van de interieurafwerking. De meest beeldbepalende interieurelementen bleven waarschijnlijk lange tijd min of meer ongewijzigd. De beschilderde ruimte 0.3 was slechts door een beperkt aantal lagen behang bedekt en werd nooit overschilderd.

De belangrijkste verbouwingen in het interieur na 1733 betreffen wellicht de wijziging van de toegang tot de kelder en het herbetegelen van de hal en de keuken.

III.1.3. Beschrijving van de pastorietuin

De voortuin van de pastorie omvat meerdere alleenstaande bomen waaronder enkele taxussen.

Er werden in de achtertuin een aantal fruitbomen en een groepje seringen aangeplant in 2017.

De haag bestaat uit een mengeling van streekeigen planten (olm, kardinaalsmuts etc.)

III.1.4. Opmetingsplannen

Zie figuren 33 tem 36

III.2. Inventaris van de erfgoedelementen

III.2.1. Bouwkundige inventaris van het exterieur van de pastorie

De pastorie werd in verschillende fasen gerestaureerd.

2008: Afbraak bijgebouwen:

2011-2012 _ Faze I: Restauratie onderbouw & riolering, bovenbouw: gevels en inbinden binnenmuren, dakwerken: structuur en dakbedekking, gevelsluiting: restauratie ramen en deuren, schilderwerken exterieur: gevels & ramen en deuren.

2013-2017 _ Faze II-Lot1_Restauratie interieur

2013-2017 _ Faze II-Lot1.1_Fluida

2013-2017 _ Faze II-Lot1.2_Electriciteit

2014-2016 _ Faze II-Lot2_Restauratie muur- en plafondschilderingen

Dakbedekkingen

Het hoofddak is een zadeldak met de nok evenwijdig aan de straat met klokruitertje en een fronton in de zuidoostelijke gevel onder leien zadeldak. De dakvlakken van het hoofddak zijn bedekt met genagelde antracietkleurige natuurleien die in goede staat zijn. Ze liggen over het algemeen op hun plaats. De nok is afgewerkt met lood (gekeperde nok). De killen tussen hoofddak en fronten zijn uitgewerkt in zink en in goede staat.

De dakbedekking werd volledig vernieuwd in 2011. De noordbomen werden vervangen als getuige van het originele schilddak maar zijn niet meer zichtbaar in de huidige dakvorm.

De bakgoten werden vernieuwd: uittimmeren van de bakgoten, bakgoot dichting in zink, gesoldeerd.

De aansluitingen tegen de kopse gevels en de schouwlichamen zijn uitgevoerd met loden slabben.

De topgevelbeëindiging zijn afgedekt met een muurkap in geplooid profiel in zink.

Alles in goede staat.

Dakdoorbrekingen

Klokkenruitertje

Het klokkenruitertje bestaat uit vier houten steunen en een schilddakje. Alle aangetaste of beschadigde delen werden vervangen in 2011 en het klokje werd gerestaureerd. De aansluiting met het dak werd gedicht met lood.

De **dakkapel in fronton**: alle aangetaste of beschadigde delen werden in 2011 vervangen. Uit de constructie werd duidelijk dat dit fronton later werd toegevoegd door 2 spantbenen door te zagen. Bij de restauratie werden de moerbalken gekoppeld door ze te verankeren dmv epoxy en onderaan de koppeling een staalplaat te verlijmen.

Dakvlakraam bestaand uit een vast kozijn en een beweegbaar kader (wentel) in massief Noorse den, vocht en schimmelwerend behandeld en afgewerkt met 2 lagen kleurloze acryl vernis. Aan de buitenzijde beschermd door onderhoudsvrije zwarte aluminium profielen en verticale middenspijl op het glas in de kleur NCS S900-N.

In goede staat.

Schoorstenen (bovendaks)

De gemetselde schouwen zijn in goede staat. Het baksteenmetselwerk, voegwerk en de loodaansluiting met de leien zitten op hun plaats.

Ladderhaken uit roestvrij staal, zwart gemoffeld: Zij voldoen aan de Europese norm EN517

Dakstructuur + Zolder

De zolderverdieping van de pastorie bevindt zich onder een bewaard houten dakgebinte met telmerken en pen- en gatverbindingen. De kap bestaat uit een eikenhouten hoofdstructuur samengesteld uit vier spanten. Evenwel staan de genummerde spanten niet in logische volgorde zie plan fig. 36. Dit hoeft evenwel geen reden te zijn om er van uit te gaan dat deze structuur gerecupereerd werd.

Deze spanten zijn in goede staat en vertonen geen structurele gebreken. De windverbanden zitten op hun plaats en de houtverbindingen sluiten bij elkaar aan.

Per dakvlak werden er twee gordingen aangebracht.

De nokbalk is in goede staat. De bebording werd vervangen. De muurplaten werden vervangen in 2011. De kepers, tengels en panlatten werden vervangen.

De houtconstructie werd in 2011 volledig nagekeken door de stabiliteitsingenieur. Waar nodig werd de constructie gerestaureerd en curatief behandeld tegen houtborende insecten. Ze werd bovendien behandeld met een brandremmende houtbehandeling.

Volgens de stabiliteitsstudie mag deze flieringzolder niet gebruikt worden.

Op de kepers werd een isolerende reflecterende thermische isolatie van 8mm aangebracht die tevens ook de functie van onderdak heeft.

Boven de dakbebording werd een damprem aangebracht.

Regenwaterafvoer

De afvoerbuizen (4 vergaarpunten) zijn uitgevoerd in zink en in goede staat net zoals de metalen beugels. Ze werden vervangen in 2011. De eindstukken zijn uitgevoerd in behandeld gietijzer en zijn in goede staat. Ze vertonen wel lichte roestvorming.

Er zijn geen indicaties van problemen met de riolering. Alle vuile waters worden afgevoerd via de vernieuwde riolering die aangesloten is op de openbare riolering. Het regenwater wordt opgevangen in een regenput waarvan het water kan gerecupereerd worden.

Gevels

Alle buitenmuren en wanden die niet op de kelder rusten werden in Faze 1 behandeld tegen opstijgend vocht door middel van injectie (10-jarige garantie op de goede waterdichtheid van de

behandelde (geïnjecteerde, ...) wanden).

Opgaand baksteenmetselwerk in kruisverband + voegwerken

Het baksteenmetselwerk is structureel in goede staat. De gevels werden volledig gerestaureerd in 2011. Ze werden gereinigd dmv natte verzadigde stoom wat een zachte reinigingsmethode is die de patine van de steen niet verwijderd. Plaatselijk vertonen enkele stenen sporen van verwerking.

Het *voegwerk* is integraal vernieuwd met een kalkmortel. Bij historische gebouwen met zachte steensoorten is het gebruik van een kalkgebonden mortel belangrijk. In dat geval is het voegwerk poreuzer dan de steen en verdampt het opgenomen vocht via het voegwerk. Cementmortel is veel harder en minder dampopen waardoor het water eerder langs de stenen verdampt. Bij vorst zet het water uit en drukt op de stenen en het voegwerk. De stenen verwerken eerst oppervlakkig maar kunnen op termijn volledig desintegreren. Het is dus zeker aangewezen om in de toekomst indien herstelling noodzakelijk zijn opnieuw een kalkgebonden mortel te gebruiken.

Natuursteen + voegwerken

De steen is vermoedelijk een steen uit Dielegem (Belgische zandhoudende kalksteen). Tijdens de restauratiewerkzaamheden in Fase I werden ontbrekende onderdelen in natuursteen aangevuld:

Geprofileerd: ZW-gevel: Gelijkvloers:

- natuurstenen plint
- omlijsting zijdeur

Niet-geprofileerd: ZW-gevel: Gelijkvloers:

- natuurstenen plint
- cordon tussen nivo 0 en +1

NO-gevel: Bovenste gedeeltes lisenen: ontbrekende delen werden bepleisterd.

Beschadigde stenen die hun functie niet meer konden opnemen werden gedemonteerd en vervangen of nieuw gemaakt indien verdwenen:

Geprofileerd: ZW-gevel

Gelijkvloers: omlijsting zijdeur

Verdieping:

- boogvormig linteel boven rechter raam
- rechter raam: onderste steen raamomkadering met rechte sponning.

Niet-geprofileerde

ZW-gevel: Linteel boven de centrale deur.

ZW-gevel: Zolderverdieping: boogvormig linteel in kalkzandsteen identiek aan linteel boven zolderraam in de NO-gevel.

Beschadigde stenen die hun functie wel nog konden opnemen werden gerestaureerd met restauratiemortel en/of gelijmd.

De natuurstenen onderdelen werden bijkomend gereinigd met lage druk werveling.

De stenen zijn in goede staat. Plaatselijk komt lichte verzanding voor. Op de lijst onder het fronton in de ZO-gevel komt begroeiing voor die verwijderd dient te worden (Fig. 37). De aansluiting tussen de

lijststenen van het fronton in de ZO-gevel en de houten bakgoot staat open en er treedt lichte scheurvorming op in de onderliggende lijst (Fig. 38).

Figuur 37: Begroeiing op de lijst onder het fronton (GG).

Figuur 38: ZO-gevel: aansluiting tussen lijst in natuursteen en kroonlijst (GG)

Bijna al de raam- en deurdorpels zijn in goede staat.

De witte natuursteen rond de ramen is in goede staat. Er komen lichte sporen van verzanding voor.

De verschillende deurdorpels en de raamdorpels van de ramen in de NO-gevel zijn uitgevoerd in kalkzandsteen in twee delen met een naad in het midden. Beide delen zijn verbonden middels een dook. Het is belangrijk deze te bewaren als getuige van de verschillende bouwfases. Ze vormen echter wel een gevoelig punt qua waterinfiltratie. Deze worden best regelmatig geïnspecteerd.

De raamdorpels in de ZO-gevel, de ZW-gevel en de NW-gevel werden uitgevoerd in blauwe hardsteen en zijn in goede staat. De deurdorpels in NW- en ZO-gevel zijn gebarsten (Fig. 39). Zolang ze hun functie kunnen vervullen stelt zich geen probleem maar dit dient opgevolgd bij het jaarlijkse onderhoud. De schoorsteendekplaten in blauwe steen zijn vernieuwd in Fase I en in goede staat.

Figuur 39: Deurdorpel in de NW-gevel is gebarsten. Het pad in keramische steentjes rond de pastorie dient regelmatig onderhouden te worden (GG).

Afwerklagen opgaand muurwerk

Alle gevels werden afgewerkt met een aangepaste verf (vochtwerend, microporeus, damp-open samengesteld uit een dispersie van micropolymere en een sylaan-hybride – kleur: wit). De verticale lisenen en horizontale cordons en lijsten zijn uitgevoerd in een kalkpleister op basis van natuurlijke hydraulische kalk.

De verlaag op de plint van natuursteen is vervuild door opspattend water. Deze dient regelmatig afgeveegd tijdens het schoonmaken van het pad. Hier en daar is de verlaag afgesprongen wellicht veroorzaakt door plaatselijke slechte hechting. Regelmatige vijf-jaarlijkse retouche is noodzakelijk.

Figuur 40: Lichte beschadiging van de verlaag thv de aansluiting pastorie en nieuwbouw ZW-gevel. Het gietijzeren eindstuk vertoont roest (GG).

Figuur 41: Lichte beschadiging van de verflaag in de ZO-gevel (GG).

Klokje, Ankers, bovenwaaiers, dievenijzers, roosters en andere metalen onderdelen

Klokje in klokruitertje

Klokje in koper in goede staat

Muurankers

De verschillende muuranker- en schouwankers zitten op hun plaats, en zitten goed in de verf.

ZO-gevel (voorgevel):	6 sierankers
ZW-gevel: (zijgevel links):	2 sierankers boven gelijkvloers
	8 eenvoudige rechte gevelankers
	1 schouwanker
NW-gevel (achtergevel):	6 sierankers
NO-gevel (zijgevel rechts):	2 sierankers boven gelijkvloers
	8 eenvoudige rechte gevelankers
	1 schouwanker

Bovenwaaiers

Bovenwaaier voordeur: in goede staat

Bovenwaaier achterdeur: in goede staat

Dievenijzers

De kelderramen in de NO-gevel, het raampje links van de deur (3 staven), het grote raam in de traphal (7 staven) en raam in bovenlicht vroegere deur in de ZW-gevel (5 staven) zijn voorzien van dievenijzers in smeedijzer. Ze zijn in goede staat en zitten goed in de verf.

Deurspionnetje

Spionvenstertje : buitenzijde : naar buiten opgezet smeedwerk traliewerk, binnenzijde : draailuikje in ijzer met koper beslag. In goed staat.

Verluchtingsroostertjes voor verhoogde vloeren

Ze bestaan uit verschillende types metalen geperforeerde plaatjes van verschillende datum.

De oudste zijn bevestigd met metalen haakjes in de muur, verdraaibaar om het metalen roostertje in te klemmen.

Buitenschrijnwerk

Ramen gelijkvloers voor- en achtergevel (19de eeuws): Houten ramen met eenvoudige rechte profilering, ook de makelaar.

De vensters op de benedenverdieping zijn uitgevoerd in eik, geschilderd en zijn beluikt (Fig. 42). Ze zijn waardevol en behoren vermoedelijk tot de verbouwing van 1866. Naast de bestaande luikduimen zijn er nog oudere bewaarde luikduimen aanwezig in de ramen van de NW-gevel. Het schrijnwerk op de gelijkvloers en verdieping van de ZO-gevel en NW-gevel werd gerestaureerd en van klare dubbele beglazing voorzien, het buitenblad is uitgevoerd in getrokken glas. Het bestaande sluitwerk werd gerestaureerd.

Figuur 42: NW-gevel - luiken (GG)

Ook het houten raam in het fronton en de 2 houten ramen met binnenluiken in de NO-gevel op de eerste verdieping werden gerestaureerd en voorzien van dubbele beglazing. Het grote raam met glas-

in-lood van de traphal werd gerestaureerd en het glas-in-lood hersteld. Kapotte ruitjes werden vervangen.

De deuren werden gerestaureerd en geschilderd:

De **voordeur** in de ZO-gevel is een paneeldeur uit de 19^e eeuw, vergaring 6/4 " met 2 grote en 2 kleine panelen in diamantvorm.

Bestaande profiel als overgang naar bovenlicht en bovenlicht van oud glas geplaatst in metaalverdeling.

De deur in de NW-gevel is een rondboogdeur met rechte binnenslag. Vergaring 4/4 " aan de buitenzijde beklamt met 4 brede planken met platband en knoop op de tand- en groefverbinding .

Slot, krukje buiten met leghaaksluiting binnen, 2 grote gesmede scharnieren met pen in linteel en in dorpel, grendel. Bovenlicht conform de voordeur, ijzeren verdeling , oude klare beglazing :

Deur in de NO-gevel is van zelfde constructie als de deur in de NW-gevel met verticale brede planken met platband en knoop op de samenvoeging.

Alle raam en deurbeslag werd nagekeken en hersteld. (Fase I van de restauratiewerken)

De luiken van de ZO-gevel en de ZO-gevel (randlatjes rond panelen; schuine verluchtingslamellen) met origineel beslag met leghaken bevestigd in kalkzandsteen en scharnieren werden gerestaureerd en geschilderd. (Fase I van de restauratiewerken)

Het kleine raampje gelijkvloers NO-gevel heeft een binnenluikje, bestaande uit één paneel geprofileerd aan de omtrek (vernieuwd in Fase I van de restauratiewerken). Origineel hang- en sluitwerk.

De drie boogvensters in de ZW zijgevel zijn nieuwe houten ramen met isolerende beglazing (Fig. 43). De houten luiken in de NO-gevel en de ZW-gevel op de zolderverdieping zijn nieuw (Fase I van de restauratiewerken).

Alle schrijnwerk is in goede staat maar dient opnieuw geschilderd te worden.

Beglazing

Het kleine raampje in de NO zijgevel : heeft 3 vensterbaren aan de buitenzijde. De beglazing werd herlood met nieuwe windroeden in messing.

Het groot **raam** in de traphal. NO zijgevel is beglaasd met oud glas in lood. Het bestaande glas werd behouden. Gebroken glaasjes werden aangevuld in nieuw lood voorzien van koper windroeden.

De bovenwaaiers boven de deur in de ZO-gevel en boven de deur in de NW-gevel wordt vervangen. De aansluiting met het houtwerk is uitgevoerd met mastiek en is in goede staat.

De buitenste ruit van de klare isolerende beglazing in alle overige vensters werd uitgevoerd in getrokken glas, waardoor men de zachte, onregelmatige spiegeling behoudt die zo karakteristiek is voor historische ramen in monumenten.

Het dubbelglas wordt aan de buitenzijde afgewerkt met een gemodificeerde kit waardoor het aanzien gelijk blijft aan dat van enkel glas.

Figuur 43: Het schrijnwerk is schraal geworden en dient geschilderd (GG).

III.2.2. Bouwkundige inventaris van het interieur van de pastorie

De restauratiewerken aan het interieur werden uitgevoerd tussen 2013 en 2017 (Fase II van de restauratiewerken). De vertraging werd veroorzaakt door brand op 7 november 2014.

Structuurelementen

Binnenwanden en opgaande structuren

Het muurwerk is uitgevoerd in baksteenmetselwerk en is in goede staat. Er werden geen structurele gebreken opgemerkt. Het merendeel van de wanden is bepleisterd.

Vloeren en zolderingen

In de stenen vloeren van de gelijkvloers worden geen gebreken vastgesteld. De draagconstructies van de houten vloeren zijn niet controleerbaar.

De vloeren op de eerste verdieping en op de zolderverdieping zijn structureel oncontroleerbaar door de aanwezige afwerkingslagen aan de onder- en bovenzijde.

Kelder

Onder deze kamer bevinden zich een via een natuurstenen trap bereikbare, twee tongewelfde kelders onder kamer 0.3 en 0.4 gescheiden door een gang. (Zie plan fig. 33, p.49)

Kelder regelmatig te controleren op vochtigheid. Sterfput en geultjes checken. Het muurwerk controleren op sporen van zoutuitbloeiingen of loskomende kaleilagen, doorslaand en opstijgend vocht. Het gewelf zelf is in goede staat en zit constructief keurig in elkaar. De vloertegels checken op vochtigheid.

Funderingen

Gezien de goede staat van het muurwerk zijn de funderingen vermoedelijk in goede staat.

Riolering

De riolering werd volledig vernieuwd. Buiten het gebouw en binnen het gebouw in fase I van de restauratiewerken.

Vaste interieurafwerking

Aanduiding kamernummers zie plannen p. 49, p. 50 en 51.

Vaste wandafwerking: De keldermuren en gewelven werden gekaleid. Op de muren van Kelder 0.2 zijn cijfers geschilderd. Dit is te behouden.

De muurafwerking op de gelijkvloers is in goede staat. De muren en het plafond van Kamer 0.1 waren oorspronkelijk decoratief beschilderd. De resterende schilderijen werden beveiligd tijdens de restauratiewerken van fase 2 vooraleer ze te overschilderen. De wanden van de kamers 0.2 en 0.4 waren eveneens beschilderd, alle nog aanwezige schilderijen werden vrijgelegd en gerestaureerd tijdens de restauratiewerken van fase 2. In kamer 0.3 zijn alle muren en plafonds nog origineel beschilderd (Fig. 45). Deze schilderijen werden tijdens fase 2 van de restauratiewerken vrijgelegd en gerestaureerd. In de gang tussen voor en achterdeur werden op de muren eveneens muurschilderingen ontdekt uit verschillende periodes. Hier is enkel een kijkvenster blootgelegd en gerestaureerd tijdens de restauratiewerken in fase II-Lot2 (Fig. 47).

Vaste plafondafwerking: Deze is in goede staat, regelmatig te checken op scheurtjes in de randaansluiting of in aansluiting met de bepleisterde moerbalken.

Vaste vloerafwerking:

Zolderverdieping heeft een vloer uit houtvezelplaten die in goede staat zijn en op hun plaats liggen. Centraal regelmatig te checken op vlekvorming door eventueel insijpelend neerslagwater ter hoogte van de bevestiging van het klokkenruitertje.

De eerste verdieping heeft nieuwe houten vloeren + plinten in olm vernieuwd tijdens de tweede restauratie fase. Alle vloeren werden bij die werken ingeolied. Ze verkeren in goede staat.

Gelijkvloerse verdieping:

De inkomhal op de gelijkvloers bewaart een *tegelvloer in cementtegeltjes*. Zeer plaatselijk komen er tegels met een afschilferend oppervlak voor, voornamelijk ter hoogte van de overgang naar de nieuwbouw (Fig.44). (conditie regelmatig te checken)

De kamers 0.1, 0.3 en 0.4 zijn alle drie voorzien van een houten vloer + plinten in olm. De draagvloer bestaat uit beton op een vochtwerende laag en werd geïsoleerd tijdens de restauratiewerken in Fase 2. De vloer van kamer 0.2 is uitgevoerd in cementtegeltjes.

Figuur 44: De inkomhal met een vloer in cementtegeltjes. (gekeken van NW naar ZO) (DVC)

Kelder

De vloer in de kelder is een tegelvloer in terracottategeltjes. Deze werd gerestaureerd in fase 2 van de restauratiewerken.

Figuur 45: muur- en plafondschilderingen in kamer 03 – vloer in olm (DVC)

Figuur 46: muurschilderingen en schouwmantel in hout met marmer imitatie (DVC).

Figuur 47: muurschildering in de hal: kijkvenster vrijgelegd (DVC).

Binnenmuren in stijl- en regelwerk op de verdieping

Deze werden gerestaureerd in fase 2 van de restauratiewerken en verkeren in goede staat.

Binnenschrijnwerk

De paneeldeuren die op de inkomhal uitgeven zijn in goede staat. Ze zijn geschilderd.

In de houten deur naar de kelder dient regelmatig gechecked op aantasting door kleine klopkever net zoals in het houten linteel boven de doorgang naar de kelder.

Deuren op de verdieping

De opgeklampte deuren zijn geschilderd. Alle deuren met sluitwerk werden grondig nagezien en waar nodig bijgesteld naar aanleiding van de fase 2 van de restauratie. Alle originele beslag bleef behouden.

Binnentrappen

De houten trap is geschilderd. De trap werd gerestaureerd in fase II van de restauratiewerken. Eenvoudige trappaal op gelijkvloers.

De keldertrap heeft een onderbouw en optredes in Papensteentjes en aantredes in blauwe hardsteen.

Schouwmantels

Gelijkvloers: Kamers 0.1, 0.2 en 0.4: schouwmantel in marmerimitatie gerestaureerd in Fase II-Lot2 van de restauratiewerken. Ze zijn in goede staat. (Zie fig. 46 op p. 68)

Figuur 48: Dubbele paneeldeur in kamer 03 (DVC).

III.2.3. Inventaris van de erfgoedelementen omgeving

Bestrating/Terrein

Het pad rond de pastorie bestaat uit keramische steentjes. Deze zijn in goede staat. Regelmatig onderhoud is echter nodig (Fig. 39).

Het pad vanaf de straat naar de pastorie bestaat uit rode kiezels en is afgeboord met rechte stroken in beton. Deze boorden dienen hersteld te worden. De keuze van kiezels dient mee opgenomen te worden in een globale aanpak voor de tuin.

Het prieeltje vooraan bij de pastorie bestond oorspronkelijk uit rozenstruiken afgeboord met een buxushaagje. Op de centrale sokkel stond oorspronkelijk een beeld.

Dit prieeltje dient gerestaureerd.

Figuur 49: Voortuin met pad in rode kiezels. De boordsteentjes zijn beschadigd. (GG)

De ruimte tussen de straat en de omheining werd afgewerkt met grijze kiezels. Dit biedt een slordige indruk. Bovendien werd de haag verplaatst waardoor de rand van de tuin niet meer overeenkomt met de positie van de omheining (Fig. 50).

De oorspronkelijke situatie wordt best hersteld.

Figuur 50: verplaatsen van de haag tbv parking. Dit biedt een slordige indruk (GG).

Aan de NW-zijde van de nieuwbouw werd een verharding met grasbetontegels voorzien. Deze in goede staat.

Afsluiting

De voortuin was oorspronkelijk afgesloten door een poortje tussen twee pilasters in witte natuursteen die bekroond zijn met een natuurstenen bol. Verder zijn er nog twee pilasters die afgedekt zijn door een vlakke natuursteen. Deze 4 pilasters worden best gerestaureerd door ze te reinigen en herop te voegen (Fig. 51 en fig. 52). De draad die de tuin afsluit dient plaatselijk opnieuw bevestigd te worden. De bevestiging dient verbeterd te worden.

Figuur 51: De 2 pilasters aan de Zuid-Oostelijke tuinzijde waartussen een poortje was bevestigd (GG).

Figuur 52: De 2 pilasters aan de Zuid-Oostelijke tuinzijde waartussen de omheining is bevestigd (GG).

Beplanting

Voortuin

*Gemengde haag met inheemse soorten

*Prieel met rozen

*Taxus

Achtertuint

In het voorste gedeelte van de achtertuin aan de NW zijde van de nieuwbouw werden seringén aangeplant in 2017. Rond de warmtepomp werd een beukenhaag aangeplant in 2017.

Figuur 53: grasdallen, beukenhaag rond de warmtepomp en de seringén (GG).

In het achterste gedeelte van de achtertuin werden fruitbomen aangeplant in 2017 (Fig. 54).

Suggestie voor toekomstige aanplantingen: Borders van struiken vaste planten met bruinbladige weigela (Weigela florida 'Purpurea') en geelbladige Japanse kardinaalsmuts (Euonymus japonicus 'Aureus').

Volledige tuinaanleg dient bekeken te worden.

Figuur 54: Tuin aan de NW zijde met fruitbomen (GG).

HOOFDSTUK IV. BESCHRIJVING van de ERFGOEDWAARDEN VAN HET ONROEREND ERFGOED

De pastorie van Meuzegem is beschermd als monument omwille van het algemeen belang gevormd door de historische en artistieke waarde. Bovendien is de pastorietain mee beschermd als dorpsgezicht omwille van het algemeen belang gevormd door de artistieke waarde in casu beeldbepalende waarde.

Bovendien vervult ze vandaag nog steeds een grote sociale rol aangezien de gelijkvloers wordt gebruikt door de kerkfabriek en ze is uitgerust met een keuken die het bijhorende zaaltje bediend in het nieuwe bijgebouw. Deze pastorie heeft samen met de nieuwbouw ook architecturale waarde. Oudere bouwfases werden mee opgenomen in haar huidige gedaante is classicerende barok uit 1733 (gevelsteen).

Historische waarde

De pastorie getuigt van een (maatschappelijke) ontwikkeling en van een gebruik van de katholieke kerk uit het verleden om in bijna elk dorp een woning te bouwen voor de bediener van de eredienst, de pastoor. Vanuit historisch standpunt is deze pastorie samen met de vele andere pastoriën in de andere dorpen gelegen in de Brabantse Kouters zoals Brussegem, Ossel, Oppem, Rossem, Imde, Wolvertem etc. zeker interessant. Hun geschiedenis is onlosmakelijk met elkaar verbonden. We kunnen terecht spreken van een netwerk van pastoriën opgericht in opdracht van verschillende abdijen (Affligem, Grimbergen, **Dielegem**) waarbij deze hun invloed konden laten gelden tot in het kleinste gehucht. Samen met de kerk vormde ze zoals in zovele andere dorpen, de kern van het dorp. De pastorie van Meuzegem is bovendien belangrijk omwille van haar relatief grote omvang. De pastoors te Wolvertem, ook Meuzegem, waren doorgaans van de voornaamste kloosterlingen van de abdij van Dielegem, meerdere oud-pastoors van Meuzegem en Wolvertem-centrum brachten het later tot de waardigheid van prelaat in hun abdij.

Dit kan tevens de verantwoording zijn waarom deze toch wel kleine parochie over een zo grote en voorname pastorie beschikte waar regelmatig andere monniken verbleven, dit kan het grote aantal kamers op de verdieping verklaren.

Artistieke waarde.

De artistieke waarde van de pastorie vindt haar uitdrukking niet enkel in het exterieur maar eveneens in het interieur. De gevels werden in 1733 verbouwd en kregen door middel van banden in pleisterwerk een classicerend barokke onderverdeling. Ook het fronton werd in die periode toegevoegd. De meeste kamers zijn eenvoudig maar verfijnd gedecoreerd met een paneelschildering en bieden een duidelijk beeld van hoe een 18de eeuwse landelijke pastorie werd aangekleed.

De plafondvelden en moerbalken samen met de onderzijde van de trap zijn afgeboord met fijn getrokken lijstwerk. De plafonds in kamer 01 (afgedekt), kamer 02 en 03 zijn gedecoreerd met schilderijen.

De houten schouwmantels in kamer 01, kamer 02 en 03 zijn afgewerkt met geschilderde houtimitaties. De originele houten bordestrap die alle verdiepingen bediend is eveneens geschilderd.

De originele houten deuren op de gelijkvloers en verdieping hebben vaak hun origineel deurbeslag bewaard zoals deurkrukken en -knoppen, hengsels, slotplaten en schuifsloten en grendels. Sommige oudere opgeklampte deuren werden herbruikt en getransformeerd tot paneeldeuren.

De sterk aangetaste houten vloeren van de kamers 01, 03 en 04 en deze van de verdieping werden in de tweede fase van de restauratiewerken vervangen door nieuwe vloeren in olm. De vloeren van de gangen en de keuken in cementtegels bleven bewaard en werden gerestaureerd.

Architecturale waarde.

De pastorie heeft ongetwijfeld architecturale waarde. De gebouw beantwoordt aan het klassieke model van de 18de-eeuwse pastorieën, waarbij ook de schikking typisch is voor de 18de-eeuwse landelijke herenhuizen en pastorieën, namelijk het principe van 'vivre entre cour et jardin', met een grote achtertuin en een kleine voortuin, die oorspronkelijk door twee kleine dienstgebouwen werd geflankeerd. Deze achtertuin is ondertussen deels verkaveld. Deze gebouwen werden afgebroken in 2006 en vervangen door de huidige nieuwbouw aan de ZW-zijde. Oorspronkelijk getuigen deze aanbouwen van een vernieuwing in het woonplan: functies als sanitair, watervoorziening en koken werden buiten het strak opgebouwde plan gesitueerd. Bij de herinrichting van de pastorie werd deze planopbouw voor wat de gelijkvloers betreft gerespecteerd.

De pastorie heeft de kenmerkende plattegrond van een dubbelhuis met centrale gang tussen voor-en achtergevel en getuigt hiermee van een specifieke fase van de architectuur of de bouwkunst in het verleden. De typologie is deze van de vele nog bewaarde pastorieën en landelijke burgerhuizen. De pastorie heeft de typische compositie van een 18de eeuwse woning opgebouwd uit verschillende identieke traveeën, in dit geval symmetrisch met telkens twee traveeën van één verdieping links en rechts van de centrale gang aangevuld met de dakverdieping waar de kamer indeling vrijer is ingevuld en de gang dwars is opgesteld t.o.v. de hoofdgang op de gelijkvloers.

De pastorie is uitgevoerd in baksteenmetselwerk in kruisverband. De vier hoeken van de pastorie zijn afgewerkt met lisenen in kalkzandsteen.

De spiegelboogdeur zit vevat in een brede geprofileerde omlijsting van blauwe hardsteen verfraaid met neuten, imposten, sluitsteen en bekronende druiplijst; bovenlicht van de deur ingevuld met helder glas in lood. Op verschillende raamomkaderingen zijn oudere duimen bewaard voor de ophanging van de vroegere luiken.

Sociale waarde.

De pastorie blijft tot op vandaag nog gemeenschapsvormend werken. Ze wordt voornamelijk gebruikt door plaatselijke verenigingen.

Figuur 55: Gemeenschapshuis aansluitend op de pastorie (Ontwerp Gisèle Gantois – foto: DVC)

Hoofdstuk V. ONDERBOUWDE VISIE op het BEHEER van het onroerend erfgoed en de beheersdoelstellingen die eruit voortvloeien.

Huidig en toekomstig gebruik – komende 24 jaar

Dit beheersplan geeft vorm aan een toekomstgerichte visie. Dit vertaalt zich in een verderzetten van regelmatig onderhoud van het geheel (De pastorie werd gerestaureerd tussen 2007 en 2017).

Doelstellingen:

De bescherming van de pastorie en haar tuin beoogt het behoud van het erfgoed: de 18de eeuwse architectuur – de typologie, het volume, de 18de eeuwse vormtaal en dito interieurafwerking. Dit veronderstelt het behoud van de oorspronkelijke compositie, de vloeren, deuren, hang-en sluitwerk, schouwboezems, trappen, moer- en kinderballen en oorspronkelijke afwerkingslagen. De pastorietaal met een aantal taxussen en paden in de voortuin met prieel blijft behouden als tuin.

Historische waarde

Er zijn reeds veel pastoriën in de omliggende dorpen ontdaan van hun functie en privaat verkocht. Voor wat betreft de pastorie van Meuzegem is het behoud van haar sociale functie en de inrichting van een woning op de verdieping belangrijk voor het behoud van de **historische waarde**. Dit verkleint ook het risico op aanpassingswerken die afbreuk zouden kunnen doen aan de **architecturale** en **artistieke waarde**.

- Pastorie als deel van collectief geheugen respecteren en ondersteunen: De pastorie met tuin is beeldbepalend en tegelijk zeer herkenbaar. Dit dient zo behouden te blijven. De voortuin heeft een sobere beplanting + beeldbepalend zijn de taxussen. Zie dienen oordeelkundig gesnoeid te worden zodat vrij zicht op de pastoriegevel mogelijk blijft. De axiale toegang blijft behouden. Een globale visie op de tuinaanleg is noodzakelijk.
Vóór een pastoorwoning werd in vele gevallen een siertuin aangelegd. Bij elke 18de eeuwse pastorie behoorde ook een groente- en kruidentuin en meestal ook een wijnstok aan de muur.⁴¹ (zie ook Figuur 8⁴² op p. 17: de pastorie in 1978 - voorgevel met tuin)
- Het ondersteunen en verder uitbouwen van de **sociale waarde** van de pastorie is mee verbonden aan de historische waarde. Dit vertaalt zich reeds vandaag en dit kan zeker ook op verschillende manieren in de toekomst gebeuren, door het verder ontsluiten van de pastorie en de pastorietaal.
 - o Sociale betekenis van de pastorie vandaag als ontmoetingsplaats bestendigen. Dit is gegarandeerd voor de nabije toekomst door de bouw van de gemeenschapsruimte aansluitend aan de pastorie.
 - o De ruime lokalen (0.2 en 0.3) met ingerichte keukens (0.1) bieden ruimte aan verschillende verenigingen.
 - o De kerkfabriek houdt er haar vergaderingen.

⁴¹ Idem

⁴² Lefevre, L., J. Verhasselt, L., J. 'T Kint, *Geschiedenis van Wolveterm*, Affligem, 1978, p. 289

- De tuin wordt gebruikt voor het organiseren van activiteiten zoals het rapen van paaseitjes met Pasen.
- De historische verankering van de pastorie in het dorp kan verder geëxpliciteerd worden door de geschiedenis van de bijzondere parochiale structuur. Haar relatie met de pastorieën uit de dorpen in de omgeving is voorwerp van een afzonderlijke studie.
- Zoals we zagen op de kaart uit de Atlas der Buurtwegen werd het omliggende land doorkruist door voetwegen. Naast de pastorie is deze voetweg nog aanwezig. Het strekt tot aanbeveling dit trage netwerk waar mogelijk te herstellen en het te versterken, passend in een globale visie van de gemeente Meise als erfgoedgemeente.

Artistiek

Het is van groot belang de erfgoedelementen die bijdragen aan de artistieke waarde van deze pastorie met zorg te bewaren en te onderhouden. De onderhoudstips van Monumentenwacht zijn in deze zeer waardevol en worden strikt opgevolgd. Het zijn namelijk de vele nog resterende details in de afwerking die de artistieke waarde van het geheel onderstrepen zoals de plancompositie, de vlechtingen, de schouderstukken, de spiegelboogdeur, de originele ramen met beslag, de plafondvelden met fijn lijstwerk, houten deuren en houten schouwmantels met houtimitaties, houten trap, origineel deurbeslag, de vloer in cementtegeltjes op de gelijkvloers en aardewerk tegeltjes in de kelder, de houten vloeren in olm op de gelijkvloers en de verdieping en uiteraard de muur- en plafondschilderingen.

Architecturaal

Bij de herinrichting van de pastorie in 2017 werd de typische planopbouw voor wat de gelijkvloers betreft, gerespecteerd, bedoeling is om dit ook in de toekomst te garanderen.

Bij het inrichten van het appartement werd ook de historische indeling van de verdieping d.m.v. keperwandjes met bepleisterde rinkellatjes behouden. De originele deuren met beslag zijn ter plaatse gerestaureerd. De zolder is een flieringzolder en mag volgens de stabiliteitsstudie niet gebruikt worden. De sporen van de originele dakvorm dienen behouden te blijven.

Er is vandaag geen behoefte de pastorie structureel te verbouwen of uit te breiden aangezien haar hoofdfunctie wonen blijft op de verdieping, gecombineerd met vergaderfunctie voor plaatselijke verenigingen op de gelijkvloers. Dit zijn functies die het voortbestaan van de pastorie in haar geheel kunnen garanderen.

Er werd bij de herinrichting van de pastorie in 2017 veel aandacht besteed aan een duurzaam energiebeleid door het isoleren van het dak en de vloeren, het plaatsen van isolerende beglazing in de historische vensters, het vernieuwen van de technische installaties en dit met aandacht voor de impact op het gebouw. Dit dient blijvend bewaakt te worden. Een correcte ventilatie blijft fundamenteel voor een gezond gebouw, voornamelijk wat de houten structuurelementen betreft. Het gebruik van PUR dient vermeden te worden. Bij voorkeur worden er natuurlijke isolatiematerialen gebruikt.

De nieuwbouw is opgevat als een aangebouwde schuur en is qua volume ondergeschikt aan de pastorie.

HOOFDSTUK VI. OPSOMMING EN VERANTWOORDING VAN DE CONCRETE RICHTLIJNEN, éénmalige en terugkerende maatregelen en werkzaamheden die nodig zijn om de beoogde doelstellingen te bereiken

Algemeen geldt dat de werken onder hoofdstuk VI niet automatisch in aanmerking genomen zullen worden bij het bepalen van een premie. De afweging zal door het agentschap Onroerend Erfgoed concreet gemaakt worden bij de aanvraag tot toelating en/of tot het bekomen van een premie conform de geldende regelgeving. De werken zullen bij aanvraag van een premie verder beschreven en uitgesplitst worden in betoelaagbare en niet-betoelaagbare werken. Een goedgekeurd beheersplan blijft steeds ondergeschikt aan de vigerende regelgeving.

Maatregelen algemeen:

De erfgoedwaarden van deze pastorie die zowel van historische, artistieke als van architecturale aard zijn, zullen gevrijwaard worden, geconserveerd en versterkt door regelmatig onderhoud (terugkerend) (de pastorie werd gerestaureerd in 2011-2012 en 2014-2017).

De houten structuren van het dak dienen op regelmatige tijdstippen onderzocht te worden op waterschade, houtworm-, schimmel- en zwamaantasting.

Door de pastorie te bewonen behoudt ze haar oorspronkelijke functie en door bijkomend haar plaats van ontmoeting voor de gemeenschap te versterken wordt niet enkel haar sociale waarde onderstreept maar is het behoud van de bouwtypologie gevrijwaard en zijn er geen ingrijpende veranderingen noodzakelijk. Hierdoor kunnen de kelder en zolderruimte eveneens behouden blijven als bergruimte. Het is noodzakelijk alle gebruikers, zowel huurders van het appartement op de verdieping als de gebruikers van de gelijkvloers duidelijk te informeren omtrent de historische en artistieke waarde van het monument en meer in het bijzonder de muurschilderingen. De Gemeente voorziet voor beide verdiepingen/gebruikers een oplijsting van richtlijnen voor een respectvol gebruik van de pastorie.

De tuin blijft bewaard als tuin. Dit veronderstelt een deskundig onderhoud. De paden met afboordingen en het prieeltje dienen gerestaureerd te worden. Nieuwe aanplantingen kunnen het geheel versterken.

Maatregelen specifiek:

Alhoewel het erfgoed algemeen in goede staat verkeert en goed en regelmatig onderhouden wordt, plant de eigenaar, de gemeente Meise, opeenvolgende onderhoudswerken volgens hoogdringendheid. Lidmaatschap van Monumentenwacht en bijhorend advies kan dit ondersteunen. Het gaat over werken aan het exterieur van de pastorie (kaleien van de gevels, onderhoud van de natuursteen en voegwerken, regelmatig nazicht van dakaansluitingen, schouwen, regelmatig verven van houten schrijnwerk, nazicht van de mastiek, klokruitertje). Voor wat betreft het interieur moet er op toegezien worden dat de muurschilderingen niet beschadigd worden door intensief gebruik. De houten en cementtegels vloeren worden onderhouden met een speciaal daartoe voorzien product. Al naargelang zal hiervoor een aanvraag worden ingediend tot het bekomen van een erfgoedpremie. Dit zal gebeuren via de standaardprocedure.

Opsomming éénmalige en terugkerende maatregelen zie overzicht.

Richtlijnen_Beheer_Onderhoud

De pastorie zal als volgt gebruikt worden:

+ Gelijkvloers samen met de nieuwbouw: Collectief gebruik door lokale verenigingen

+ Verdieping: verhuur als woning

Deze functies garanderen de instandhouding van het monument door regelmatig gebruik. De gelijkvloers wordt verwarmd middels vloerverwarming wat temperatuurschommelingen grotendeels uitsluit.

VI.1.Pastorie

Overzicht bouwkundige werken

De pastorie werd in verschillende fasen gerestaureerd.

- 2008: Afbraak bijgebouwen:
- 2011-2012 _ Faze I: Restauratie onderbouw & riolering, bovenbouw: gevels en inbinden binnenmuren, dakwerken: structuur en dakbedekking, gevelsluiting: restauratie ramen en deuren, schilderwerken exterieur: gevels & ramen en deuren.
- 2013-2017 _ Faze II-Lot1_Restauratie interieur
- 2013-2017 _ Faze II-Lot1.1_Fluida
- 2013-2017 _ Faze II-Lot1.2_Electriciteit
- 2014-2016 _ Faze II-Lot2_Restauratie muur- en plafondschilderingen

Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating
Exterieur			
<u>Dakbedekkingen</u>		Jaarlijks nazicht & onderhoud	
Dakvlakken	Kleine dringende herstellingen	X	X
Aansluitingen	Kleine dringende herstellingen	X	X
<u>Dakdoorbrekingen</u>		Jaarlijks nazicht & onderhoud	
Fronton		X	X
Dakraam		X	X
Schoorstenen (bovendaks)		X	X
Ladder- en klimhaken		X	X
<u>Dakstructuur + Zolder</u>		Vijf jaarlijks nazicht & onderhoud	
Kap met houten hoofdstructuur	Inspectie op houtborende insecten	X	X
Metalen onderdelen	Ontroesten en schilderen	X	X
<u>Regenwaterafvoer</u>		Jaarlijks nazicht & onderhoud. Reinigen op regelmatige basis.	
Goten		X	X
Afvoer		X	X
Riolering		X	X
<u>Buitenwerk</u>		Vijf jaarlijks nazicht & onderhoud.	

Baksteen + voegwerken	Nazicht tijdens kaleien. Vorst kan schade veroorzaken aan het metselwerk en voegen. Loszittende voegen herstellen met voegsel op basis van Natuurlijk Hydraulische Kalk. Sterk verzande bakstenen vervangen. Nooit slijpen maar manueel te verwijderen om schade aan het metselwerk te vermijden.	X	
Schilderwerken buitengevels	volgens TF in restauratiedossier Fase 1	5-jaarlijks nazicht & onderhoud. <i>Retouche mogelijk bij jaarlijkse inspectie</i> De verflaag op de plint van natuursteen is vervuild door opspattend water. Deze dient regelmatig afgeveegd tijdens het schoonmaken van het pad. Hier en daar is de verflaag afgesprongen wellicht veroorzaakt door plaatselijke slechte hechting.	X
Natuursteen + voegwerken	- Nazicht sluitstenen en raam- & deur omkaderingen. - Nazicht blauwe hardstenen deur- en raamdorpels. Het is belangrijk de dorpels met doken te bewaren als getuige	5-jaarlijks nazicht & onderhoud. 1-jaarlijks nazicht & onderhoud: De deurdorpels in NW- en ZO-gevel zijn gebarsten. Zolang ze hun functie kunnen vervullen stelt zich geen probleem maar dit dient opgevolgd bij het	X

	van de verschillende bouwfasen. - Verwijderen loszittend voegsel en heropvoegen met voegsel op basis van natuurlijk hydraulische kalk. - verwijderen begroeiing op natuurstenen lijsten	jaarlijkse onderhoud. Indien er zich een ernstig probleem voordoet dient overwogen te worden ze te demonteren, ze te verlijmen en een loden slab aan te brengen vooraleer ze terug te plaatsen.	
Ankers, roosters en diefijzers	Ontroesten en herschilderen Zowel in de gevel als in de kelder.	5-jaarlijks nazicht & Onderhoud / Verflagen regelmatig checken	X
Buitenschrijnwerk	Onderhoud schilderwerken: Houten kroonlijsten, ramen, deuren en luiken Onderhoud houten profielen, speciale aandacht voor de waterlijsten. Onderhoud raam-en deurbeslag	5-jaarlijks volgens TF in restauratiedossier Fase I <i>Best op te starten in 2021:</i> <i>De luiken gelijkvloers en sommige houten raamprofielen zijn schraal, voornamelijk op de verdieping, kant nieuwbouw.</i>	X
Beglazing	Glasbreuk: Onmiddellijk te herstellen		X
Glas-in-Lood, dubbele beglazing	Mastiek	Regelmatig nazicht & Onderhoud van zowel glas als mastiek.	X
Interieur			
<u>Structuurelementen</u>			
Binnenwanden en opgaande structuren		Regelmatig nazicht op structurele problemen.	X
Gemetselde muren		Regelmatig nazicht op structurele problemen.	X
Wandjes in keperwerk op de verdieping	Aandacht voor houtborende insecten	Regelmatig nazicht op structurele problemen.	X

Vloeren en zolderingen	de houten vloerplanken dienen nagekeken op aanwezigheid van houtborende insecten. Indien nodig behandelen	Regelmatig nazicht op structurele problemen.	X
Kelders en welfsels	Wanden en welfsels: kaleilaag.	Regelmatig nazicht op indringend vocht. Vrijmaken van de kanaaltjes en de sterfput. Bij ernstige wateroverlast pomp installeren.	X
Houten linteel thv de doorgangen	Inspectie op houtborende insecten	Vijf jaarlijks nazicht & onderhoud	X
<u>Vaste interieurafwerving</u>			
Vaste wandafwerking			
Pleister- en stucwerken		Vijf jaarlijks nazicht & onderhoud of na elke huurder	X
Muurschilderingen		Er op toe zien dat er niets bevestigd wordt in de beschilderde muren. Jaarlijkse inspectie van de historische muurschilderingen met eventuele retouche door gespecialiseerde aannemer.	
Andere verflagen		Onderhoud: 3-jaarlijks of na elke huurder Gebruik van verven op waterbasis. Reversibel ifv gekleurde afwerkklagen. TF restauratiedossier.	X
Vaste plafondafwerking			
Pleister- en stucwerken		Vijf jaarlijks nazicht & onderhoud of na elke huurder	X
Historische plafondschilderingen		Er op toe zien dat er geen doorboringen gebeuren in de	

		plafonds (bijvoorbeeld voor de ophanging van verlichting) Regelmatig te checken op scheurtjes in de randaansluiting of in aansluiting met de bepleisterde moerbalken. Jaarlijkse inspectie van de historische plafondschilderingen met eventuele retouche door gespecialiseerde aannemer.	
Andere verflaggen		Onderhoud: 3-jaarlijks of na elke huurder. Gebruik van verven op waterbasis. Reversibel ifv gekleurde afwerklagen. TF restauratiedossier.	X
Vaste vloerafwerking			
Houten vloeren	Specifieke richtlijnen voor reiniging houten vloeren in olm	Wekelijks nazicht & onderhoud door bewoners Zie ook brochure Monumentenwacht Courant onderhoud: Stofzuigen, indien sterk vervuild, licht vochtige doek eventueel met een beetje natuurzeep. Bij wissel huurders grondig onderhoud vloeren met aangepast product. <u>Zolderverdieping</u> heeft een vloer uit houtvezelplaten : Centraal regelmatig te checken op vlekvorming door eventueel insijpelend neerslagwater ter hoogte van de bevestiging van het klokkenruitertje.	X
Vloeren in cement tegels	Specifieke richtlijnen voor reiniging	Courant onderhoud: Stofzuigen. Regelmatig	X

	vloeren in cementtegels. Liefst reiniging enkel met zachte doek en lauw water.	nazicht op schilfertjes & onderhoud Zie ook brochure Monumentenwacht	
Vloeren in terracotta tegels	Specifieke richtlijnen voor reiniging vloeren in terracotta tegels. Liefst zo weinig mogelijk reiniging en dan liefst enkel met zachte doek en lauw water.	Half jaarlijks nazicht & onderhoud Zie ook brochure Monumentenwacht	X
<u>Binnenschrijnwerk</u>		Gebruik van water vermijden, licht vochtige doek, geen detergenten.	X
Binnendeuren en origineel deurbeslag		Onderhoud: 3-jaarlijks of na elke huurder.	X
Binnendeuren: verflagen		Onderhoud: 3-jaarlijks of na elke huurder.	X
Plinten: verflagen		Onderhoud: 3-jaarlijks of na elke huurder.	X
Houten schouwmantels		Jaarlijkse inspectie van de historische marmerimitaties met eventuele retouche door gespecialiseerde aannemer.	X
<u>Binnentrappen</u> Houten trappen	Steken en bordessen controleren op de aanwezigheid van houtborende insecten	Courant onderhoud: Gebruik van water vermijden, licht vochtige doek, geen detergenten.	X
Stenen keldertrap		Courant onderhoud: Gebruik van water vermijden, licht vochtige doek, geen detergenten.	X

Technische installaties

1. Relatieve vochtigheid en temperatuur

- 1.1. Alle ruimtes worden voldoende verlucht.
- 1.2. Vochtige ruimtes dienen regelmatig verlucht te worden om condensvorming op de muren te vermijden.

2. Licht

- 2.1. Alle ruimtes zijn voorzien van natuurlijk daglicht
- 2.2. Nieuwe kunstverlichting werd recent aangebracht, er mogen geen nieuwe gaten voor bevestiging van andere armaturen worden geboord. Enerzijds om schade aan de achterliggende plafondschilderingen te vermijden maar eveneens om de isolatie in perliet niet te beschadigen.

Defecten gemeld door gebruikers zijn best zo snel mogelijk op te lossen

3. Technische installaties

- 3.1. Verwarmingsinstallatie werd vernieuwd in 2014-2017 (regelmatig onderhoud – 2 jaarlijks)
Toeziens op t°. Te hoge temperaturen zorgen voor een te grote uitdroging van de ruimtes en de houten draagconstructies.
- 3.2. De elektrische installatie werd vernieuwd in 2014-2017.
- 3.3. Waterleidingen zijn allemaal vernieuwd in 2014-2017
- 3.4. Het sanitair werd volledig vernieuwd in 2014-2017. Op de gelijkvloers werd een toilet voor mindervaliden ingericht en op de verdieping een toilet en een badkamer.

Defecten gemeld door gebruikers zijn best zo snel mogelijk op te lossen

Preventie en beheer

1. Brand

Er werd rookdetectie voorzien tijdens de restauratiewerken van 2014-2017. Jaarlijkse controle van rookdetectoren en brandcentrale met alarm en van de brandblusapparaten. De hal in het appartement is afgesloten van de traphal door middel van een brandwerend deurgeheel.

Vloer en zoldering van het appartement zijn brandveilig geïsoleerd dmv perlietkorrels.

De technische ruimte is opgevat als een compartiment en is brandveilig afgewerkt; de ruimte zelf wordt afgesloten dmv een branddeur.

2. Inbraak

Ramen en deuren zijn niet extra beveiligd tegen inbraak.

3. Reiniging

- 3.1. De pastorie ziet er goed onderhouden uit.

3.2. Dieren

Mussen onder de dakgoot. Regelmatig nazicht van de zolder en traphal op overlast van vliegen blijft noodzakelijk.

Duivenwering: kunststofstroken van antistatisch, soepel en doorzichtig UV-bestendig polycarbonaat, voorzien van 6 bevestigingspunten voor de metalen pennen waarop om de 6 cm dubbel roestvrijstalen pennen zijn geschoven. De pennen hebben een veerkracht zodat de duiven niet gekwetst worden.

Ze zijn bevestigd met bijhorende lijmkit op een vooraf geëffend en zuiver oppervlak.

Deze zijn geplaatst op sommige druip- en kraaglijsten of dorpels.

4. Veiligheid / Toegankelijkheid

4.1. Exterieur: Alle gebouwdelen zijn visueel te inspecteren vanaf de grond.

Het hoofddak is voorzien van ladder- en klimhaken zodat de daken gemakkelijk toegankelijk zijn voor inspectie. Deze zijn EN-517 genormeerd.

4.2. Interieur: Alle delen zijn eenvoudig toegankelijk. Vloerdraagstructuren zijn niet te inspecteren omdat ze zowel aan de bovenzijde als aan de onderzijde afgewerkt zijn.

4.3. Toegankelijkheid zolders: De zolder van het hoofdgebouw is toegankelijk. Het dak is geïsoleerd.

Regelmatige inspectie van de dakconstructie blijft noodzakelijk

Figuur 56: Overlast van vliegen in de traphal en op de zolder.

VI.2.Pastorietuin

Pastorietuin			
<u>Voortuin</u>			
Bestrating/Terrein		Regelmatig onderhoud van de paden in rode kiezel. Boordsteentjes te herstellen Prieeltje te herstellen	X
Pad rond de pastorie in keramische steentjes		Regelmatig onderhoud van het pad rond de pastorie. Gras en onkruid regelmatig verwijderen. Geen gebruik van herbiciden. 2 x per jaar	X
Afsluitingen		Regelmatig nazicht en onderhoud van afsluitingen	X
Inkom met twee gemetste posten en bol in natuursteen Twee gemetste posten met vlakke afdekplaat in blauwe hardsteen	Heropvoegen en reinigen	Regelmatig nazicht en onderhoud van afsluitingen	
Beplanting		Regelmatig onderhoud. *gemengde haag 2 x snoeien per jaar (zomer- en wintersnoei) *Taxus Baccata: vormsnoei in de zomer *Prieel met rozen (omrand met laag buxushaagje): jaarlijks onderhoud en snoei *Border met struiken en planten ter begrenzing van het terras: Manueel onkruid vrij houden, bloemen en planten regelmatig snoeien en bemesten met bio-ecologische producten * Gazon: eventueel delen laten evolueren tot bloemenweide Regelmatig onderhoud: maaien <i>*Nieuw aan te planten in overleg met OE: Borders van struiken</i>	X X X X

		<i>vaste planten met bruinbladige weigela (Weigela florida 'Purpurea') : snoeien na de bloei</i> <i>*en geelbladige Japanse kardinaalsmuts (Euonymus japonicus 'Aureus'): snoeien enkel met als functie uit te dunnen aan het eind van de winter. 2-jaarlijks oudste takken laag bij de grond wegknippen.</i>	
<u>Achtertuint</u>			
Bepanting		* Seringen in de achtertuint. Te veel aan nieuwe scheuten verwijderen of eventueel verplaatsen. * Beukenhaag: 2 x per jaar vormsnoeien *Hoogstam fruitbomen: regelmatige inspectie op conditie * Grasveld: eventueel laten evolueren tot bloemenweide. Regelmatige onderhoud: maaien	X X X X

+ Een ploeg van de gemeente Meise staat in voor het maaien van het gras en het snoeien van de hagen. De zorg voor de historisch waardevolle bepanting zal worden toevertrouwd aan een gespecialiseerde boomchirurg.

+ Er wordt best berguimte voorzien in de kelder voor de huurders opdat ze hun tuingerief niet in de tuint hoeven te bergen.

HOOFDSTUK VII. Manier en tijdstip van OPVOLGING

De gekozen doelstellingen worden als volgt opgevolgd en geëvalueerd De timing van de werken staat in relatie tot de toestand van het onroerend erfgoed.

Het verslag of voortgangsrapport zal 5-jaarlijks worden opgemaakt waarbij het verloop van de werkzaamheden zal worden beschreven met vermelding van aard, plaats, datum, resultaat, incl. fotomateriaal. Het verslag zal worden opgemaakt door de Gemeente Meise eventueel bijgestaan door een erfgoedexpert.

Daarin zal telkens vermeld worden wat de vooropgestelde doelstellingen waren en of die zijn bereikt.

+ Bijhouden van een logboek van de gebruikers + het onderhoud en eventuele interventies.

+ Voor het gebouw en de tuin: een contract met Monumentenwacht: (De gemeente Meise is momenteel geen lid voor wat betreft dit monument)

Lidmaatschap Monumentenwacht garandeert een regelmatig nazicht van het gebouw met de erfgoedelementen waardoor snel kan ingegrepen worden bij eventuele schade.

HOOFDSTUK VIII.BIJLAGEN

Hieronder wordt aangeduid welke bijlagen er worden toegevoegd. De bijlages die in het beheersplan zelf worden opgelijst, worden hier herhaald zonder bijkomende duiding. Indien van toepassing worden ze digitaal bijgevoegd bij het beheersplan.

Bijlagen	Niet van toepassing (en dus niet bijgevoegd)	Bijgevoegd (nummering!)
Perimeter van gebied waarvoor beheersplan wordt opgemaakt (met schaal en N-pijl)	Ingevoegd in de tekst	x opgenomen in beheersplan onder Figuur 2
Lijst van ZEN-erfgoed met aanduiding op kaart	X	
Lijst van open erfgoed met aanduiding op kaart	X	
Lijst van ontsluitingswerken voor open erfgoed die in aanmerking komen voor een premie met aanduiding op kaart	X	
Lijst van werken aan bomen en struiken waarvoor toelating nodig is		x opgenomen in beheersplan onder VI_2_Pastorietuin
Lijst van handelingen waarvoor CBS niet kan oordelen dat ze van die aard zijn om wezenlijke eigenschappen van een DG/SG te verstoren	X	
Historisch onderzoek bij het premieaanvraag dossier voor de restauratie van de pastorie. Gantois, G., 2010.	X	Bijlage VIII_1
Ornament, 2017. Eindverslag	X	Bijlage VIII_2
Rapportage toevalsvondst, 2012	X	Bijlage VIII_3